

VšĮ Investuok Lietuvoje

Projektas

Atviros Vyriausybės iniciatyvos: Darnieji turizmo rodikliai Lietuvoje

Teminio tyrimo

Kaip darniojo turizmo rodiklių sistema gali prisidėti plėtojant darnųjį turizmą Lietuvoje?

ATASKAITA

Giedrė Šadeikaitė

Vilnius

2017

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Turinys

Santrumpos	1
1. Įvadas	1
1.1. Tyrimo pagrindimas	2
2. Dėstymas	4
2.1. Metodologija	4
2.2. Turizmo rodiklių esamos situacijos analizė	5
2.3. Tarptautinių organizacijų rekomenduojamų rodiklių analizė	7
2.4. Konsultacijos temos	12
3. Išvados	13
4. Naudota literatūra	14
5. Priedai	15

Santrumpos

EBPO – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija

ETIS – Europos turizmo rodiklių Sistema

PTO – Jungtinių Tautų Pasaulinė turizmo organizacija

VTD – Valstybinis turizmo departamentas prie Ūkio ministerijos

2. Įvadas

Turizmas yra tapęs vienu pagrindiniu ekonomikos sektoriumi ir darnios plėtros varikliu. Kad turizmas taptų teigiamų pokyčių katalizatoriumi, reikalingi atsakingi sprendimai visuose valdymo lygiuose. Lietuva, siekdama neatsilikti nuo pasaulinių ir Europos turizmo tendencijų, pereina nuo klasikinės masinio prie darniojo turizmo sampratos. Mūsų šalis, siekdama kelti turizmo plėtros tikslus, kurie apimtų ne tik turizmo daromą ekonominį poveikį, bet ir aplinkosaugą, kultūrinį ir socialinį poveikį, visų pirma turi geriau žinoti esamą situaciją. Darnieji turizmo rodikliai reikalingi įsivertinti, kur ir ką bei svarbiausia kaip reikia daryti, kad Lietuvos turizmo sektorius taptų darnesnis, t.y. atitiktų darniosios plėtros principus, ir konkurencingesnis.

Į darnumo rodiklius daugiau dėmesio pradėta kreipti po 1986 metais vykusios Bruntlando komisijos bei 1992 metais vykusios Jungtinių tautų Rio konferencijos. Įvairūs turizmo profesionalai ir akademinė bendruomenė pradėjo kurti rodiklius, kurie leistų užtikrinti efektyvią turistinių vietovių plėtrą, valdymą bei kontrolę. Rodikliai padeda priimti teisingesnius sprendimus turizmo valdymo procese: teisės aktų kūrime, reguliavime, sertifikatų ir standartų kūrime. Jie buvo susiję tiek su darnaus turizmo

problemomis, tiek su tradiciniais valdymo rodikliais. Iš rodiklių gauta informacija gali būti pritaikoma planuojant ir valdant turizmo veiklą.

XVII Vyriausybės programoje ypatingas dėmesys skiriamas darnios plėtros principams tiek šalies ekonominiuose sektoriuose, tiek šalies socialiniame gyvenime. Darnios plėtros principų integracija į turizmo sektorių ypač atsispindi skatinant integruotą ekologinį ir kultūrinį turizmą. Lietuvos turizmo plėtros 2014 – 2020 metų programoje (toliau – Programa) numatytas strateginis tikslas – didinti Lietuvos turizmo sektoriaus konkurencingumą. Kaip pažymima Programos 10 punkte, „[...] norint išlaikyti konkurencingumą tarptautinėje turizmo rinkoje būtina siekti darnios turizmo plėtros.“ Šio tyrimo tikslas – apžvelgti esamą turizmo rodiklių situaciją Lietuvoje ir rasti tinkamiausias tarptautinių organizacijų rekomendacijas, pritaikomas Lietuvai.

Pirmoje tyrimo dalyje siekiama surinkti ir susisteminti informaciją apie Lietuvoje nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis renkamus turizmo sektoriaus rodiklius, jų rinkimui naudojamas metodikas, bei kaip šie rodikliai naudojami planuojant ir valdant Lietuvos turizmo sektorių. **Antroje tyrimo dalyje** siekiam surinkti ir susisteminti pagrindinių tarptautinių organizacijų, kurių Lietuva jau yra šalis-narė arba siekia ja tapti, teikiamas rekomendacijas ir gerąsias praktikas dėl darniojo turizmo rodiklių taikymo, skatinant darniojo turizmo plėtrą ir turizmo sektoriaus konkurencingumą.

Remiantis šiuo tyrimu, bus vykdoma viešoji konsultacija su Lietuvos turizmo sektoriaus atstovais. Konsultacija reikalinga siekiant išsiaiškinti ir įvertinti, ar šio tyrimo metu surinkti ir susisteminti darniojo turizmo rodikliai gali būti sėkmingai pritaikomi Lietuvoje. Remiantis šio tyrimo ir viešosios konsultacijos rezultatais bus pasiūlyta darniojo turizmo rodiklių sistema, kuri padėtų įvertinti Lietuvos darniojo turizmo vaidmenį šalyje ir prisidėtų prie Lietuvos turizmo sektoriaus darnumo ir konkurencingumo didinimo.

1.1 Tyrimo pagrindimas

Valstybės pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ (toliau – Strategija) pažymima, kad pokyčiai visuomenėje, ekonomikoje ir valstybės valdyme remsis darnios plėtros principais. Strategijoje pabrėžiama, kad sumani ekonomika, kaip darnios plėtros dalis, bus grindžiama žiniomis, verslumu ir atsakomybe, kurs aukštą pridėtinę vertę ir materialinį visuomenės gerovės pagrindą. Siekiant užtikrinti, kad turizmas kaip vienas iš ekonomikos sektorių, kuriantis beveik 5 proc. Lietuvos BVP, taip pat sėkmingai prisidėtų prie Strategijos įgyvendinimo, turizmo plėtra privalo remtis darnios plėtros principais ir atitinkamais pamatuojamais ir aiškiai apibrėžtais rodikliais.

XVII-osios Vyriausybės programoje (toliau – Programa), patvirtintoje Lietuvos Respublikos Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XIII-82, numatoma darniojo turizmo plėtros svarba: „97.7. plėtosime integruoto ekologinio turizmo Lietuvoje sistemą. Ji turėtų apimti saugomas teritorijas,

žmogiškuosius išteklius, augalų ir gyvūnijos įvairovę, vandens telkinius, istorinės atminties vietas, istorinio paveldo objektus apsaugant juos nuo nekontroliuojamo turizmo pasekmių, saugant gamtos resursus ir didinant žmonių užimtumą bei pajamas kraštui;”

Programoje turizmas taip pat išskiriamas kaip svari priemonė pasiekti kitus valstybės prioritetus. Programoje turizmas minimas kaip viena iš priemonių gerinant gyvenimo kokybę, skatinant aplinkosauginį visuomenės sąmoningumą, siekiant žuvininkystės sektoriaus pertvarkos, konkurencingos kaimo vietovių ekonomikos, pakankamos ir šiuolaikiškos kultūros paslaugų infrastruktūros, vertybėmis grįstos Rytų Partnerystės ir santykių su rytinėmis kaimynėmis palaikymo bei plėtojant Lietuvos verslui palankią ekonominę diplomatiją:

- 81.1 punktas – gerinant gyvenimo kokybę;
- 97.4 punktas – skatinant aplinkosauginį visuomenės sąmoningumą, ypač per ekologinį turizmą;
- 105.3 punktas – pertvarkant žuvininkystės sektorių;
- 106 punktas – skatinant kaimiškųjų vietovių ekonomiką bei kuriant valstybės gerovę.

Efektyvus ir reguliarus turizmo rodiklių naudojimas sėkmingai prisidėtų prie turizmo plėtros ir konkurencingumo didinimo užtikrinant efektyvesnį turizmo sektoriaus valdymą. Turizmo konkurencingumo didinimas prisidėtų siekiant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 metų veiklos prioritetų, patvirtintų 2016 m. spalio 12 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 1003, įgyvendinimo: šalies regionų netolygumo mažinimo, eksporto skatinimo ir ekonominės diplomatijos stiprinimo, bei socialinės atskirties mažinimo. Dinamiška turizmo paslaugų sektoriaus plėtra, racionalus ir subalansuotas turizmo išteklių naudojimas ir turizmo sektoriaus žmogiškųjų gebėjimų ugdymas, turizmo viešosios infrastruktūros plėtra ir Lietuvos įvaizdžio stiprinimas pasaulyje taip pat yra įtrauktas ir Lietuvos Respublikos Ūkio ministro valdymo sričių 2017-2019 metų strateginio veiklos planą, patvirtintą Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2016 m. lapkričio 29 d. įsakymu Nr. 4-732.

Strateginis Lietuvos turizmo plėtros 2014 – 2020 metų programos (toliau – Turizmo programa) tikslas – didinti Lietuvos turizmo sektoriaus konkurencingumą. Numatytas vertinimo kriterijus – kelionių ir turizmo konkurencingumo indeksas (toliau – Indeksas), kurį kas dvejus metus teikia Pasaulio ekonomikos forumas. 2013 metais Lietuva buvo 49-oje indekso vietoje indekse ir planuojama iki 2020 m. pasiekti – 44-ą indekso vietą. Tačiau, šiuo metu Lietuvos pozicija išlieka gana žema ir atsilieka nuo Latvijos bei Estijos. Remiantis 2015 metų duomenimis, Lietuva užėmė tik 59-ą indekso vietą. Nors 2017 metais balandžio mėnesį paskelbtais duomenimis Lietuvos pozicija pakilo į 56-ą vietą, bendrasis balas pakilo tik 0,02 dalimis (nuo 3,88 2015 metais iki 3,9 2017 metais).

Siekiant užtikrinti darniojo turizmo plėtrą ir atitinkamos turizmo politikos formavimą, turizmo rodikliai, kurie oficialiai parinkti reguliariai naudojami, tampa esmine priemone vertinant turizmo plėtrą ir

valdymui svarbius pokyčius. Tačiau, kaip pažymi Valstybės kontrolė Valstybinio audito ataskaitoje „Ūkio plėtros ir konkurencingumo didinimo programos priemonių vykdymas“ (2016 m. rugsėjo 28 d., Nr. VA-P-20-9-14), šiuo metu „[v]ertinimo kriterijai – pajamos iš turizmo ir atvykusių turistų kelionių skaičius – pagal naudojamus informacijos šaltinius yra galimai netikslūs“.

Analizuojant Lietuvos nacionalinę darnaus vystymosi strategiją (toliau – Strategija) paaiškėjo, kad trūksta aiškių priemonių ir rodiklių darniai turizmo plėtrai užtikrinti. Strategijos ilgalaikis tikslas – įgyvendinti darnaus vystymosi principus, planuojant ir vykdant teritorinę turizmo plėtrą, įgyvendinant turizmo infrastruktūros projektus nacionaliniu ir savivaldybių lygmenimis. Tarp numatytų uždavinių yra įvardijami šalies turizmo ir rekreacijos valdymo tobulinimas, planavimo ir rėmimo sistemos atnaujinimas, moksliskai pagrįstas turizmo išteklių tyrimų įgyvendinimas, rinkos stebėsenos, žmogiškųjų išteklių ugdymo sistemų sukūrimas. Visų šių uždavinių pasiekimo įvertinimui suformuluoti trys rodikliai: bendrosios pridėtinės vertės dalis, kurią sudaro turizmo sektoriuje sukurta pridėtinė vertė, procentais; suteiktų nakvynių viešbučiuose, sveikatingumo ir poilsio, kaimo turizmo ir kitose apgyvendinimo įmonėse skaičius, tūkst. vienetų; pagal nustatytuosius reikalavimus įrengtų dviračių turizmo trasų ilgis, kilometrais. Akivaizdu, jog pasirinkti rodikliai atspindi tik labai mažą suformuluoto tikslo dalį. Daugeliui uždavinių įvertinti nėra pakankamai informacijos, rodiklių, kurie galėtų atskleisti pasiektą progresą. Tad Strategijos 2012 metų ataskaitoje vertinant uždavinių įgyvendinimą, tik išvardijami pagrindiniai pasiekimai ir daroma išvada – „galima teigti, kad uždavinys buvo sėkmingai įgyvendintas“. Ataskaitos rodiklių skiltis taip pat nuvilia: turizmo sektoriui priskirtų rodiklių siektinos reikšmės nėra suformuluotos nei 2012 m., nei 2020 m. Tad galima daryti išvadą, jog Strategija neženkliai prisideda prie darniojo turizmo plėtros.

Atsižvelgiant į Valstybės kontrolės pateiktas išvadas bei remiantis Lietuvos nacionaline darnaus vystymosi strategija, vykdomas tyrimas prisideda prie XVII-osios Vyriausybės programos tikslų bei užtikrina Lietuvos Darniojo turizmo gairių, svarstytų 2017 m. balandžio 28 d. Turizmo tarybos posėdyje 6-ojo turizmo plėtros skatinimo prioriteto (Gairių 35 ir 36 punktai) įgyvendinimo.

2. Dėstymas

2.1 Metodologija

Siekiant išsiaiškinti, koks yra turizmo rodiklių poreikis bei jų naudojimo galima nauda Lietuvoje, buvo pasitelktos dviejų tipų analizės: turizmo rodiklių esamos situacijos ir tarptautinių organizacijų rekomenduojamų rodiklių analizės.

Pirmiausia analizuojami šiuo metu renkami turizmo rodikliai nacionaliniu ir regioniniais lygmenyse. Svarbi šios analizės dalis buvo išsiaiškinti, kokios institucijos renka turizmo rodiklius. Taip pat analizuojama, kaip šie rodikliai naudojami turizmo politikos formavime bei sprendimų priėmimo bei

kokius darnios plėtros aspektus šie rodikliai apima. Siekiant, kad turizmo plėtra atitiktų darnios plėtros principus, renkami ir analizuojami turizmo rodikliai taip pat turi atspindėti visas tris darnios plėtros sritis.

Antroje tyrimo dalyje analizuojama pagrindinių tarptautinių organizacijų, kurių nare Lietuva yra arba siekia tapti, rekomenduojamų turizmo rodikliai ir jų sistemos. Analizei pasirinktos tos tarptautinės organizacijos, kurios yra lyderės turizmo politikos formavime ir kurių veikloje turizmas yra vienas iš pagrindinių prioritetų.

Analizei pasirinktų tarptautinių organizacijų rekomendacijos:

1. Jungtinių Tautų Pasaulio turizmo organizacija;
2. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija;
3. Europos komisijos Europos turizmo rodiklių sistema ir Eurostato rekomendacijos

2.2. Turizmo rodiklių esamos situacijos analizė

Sisteminė strateginių šalies dokumentų analizė atskleidė, kad turizmas nėra įtrauktas kaip prioritetas ekonomikos sektorius nei Lietuvos Respublikos Vyriausybės, nei Ūkio ministerijos lygmenyse. Tačiau verta atkreipti dėmesį, kad turizmas yra minimas šalies strateginiuose dokumentuose, įskaitant XVII-osios Lietuvos Vyriausybės programoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XIII-82, kaip svari priemonė pasiekti kitus valstybės prioritetus.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 metų veiklos prioritetus, turizmas vėlgi nėra minimas, tačiau ženkliai gali prisidėti pasiekiant pirmąjį prioritetą didinant šalies konkurencingumą. Turizmas gali ženkliai prisidėti mažinant šalies regionų netolygumą ir socialinę atskirtį regionuose, bei skatinant paslaugų eksportą.

Lietuvoje už turizmo politikos formavimą, su turizmu susijusių veiklų koordinavimą ir valdymą yra atsakingi atitinkami Ūkio ministerijos padaliniai. Lietuvos Respublikos Ūkio ministro valdymo sričių 2017-2019 metų strateginiame veiklos plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2016 m. lapkričio 29 d. įsakymu Nr. 4-732, turizmas yra išskirtas antrame prioritete – eksporto skatinimas ir ekonominės diplomatijos stiprinimas (2.2 ir 2.4 punktai). Be to, kad turizmo svarba minima kaip priemonė pasiekti ir Lietuvos Respublikos Ūkio ministro valdymo sričių 2017-2019 metų strateginio veiklos plano strateginį tikslą – skatinti Lietuvos ūkio plėtrą ir didinti konkurencingumą: „4 punktas – skatinti dinamišką turizmo paslaugų sektoriaus plėtrą, racionalų ir subalansuotą turizmo išteklių naudojimą ir turizmo sektoriaus žmogiškųjų gebėjimų ugdymą, turizmo viešosios infrastruktūros plėtrą ir stiprinti Lietuvos įvaizdį pasaulyje.“

Analizė atskleidė, kad turizmo akcentavimas ir prioretizavimas politiniame lygmenyje prisidėtų didinant Lietuvos turizmo sektoriaus bei Lietuvos bendrą konkurencingumą. Tikslingesni turizmo rodikliai yra priemonė atskleisti turizmo kuriamą pridėtinę vertę – ne tik šalies ekonomikoje, bet ir kuriant socialinę gyventojų gerovę bei išsaugant gamtos ir kultūros paveldą.

Šiuo metu statistiką apie turizmo veiklą renka šios institucijos:

- Statistikos departamentas renka iš viso 8 sričių rodiklius:
 1. apgyvendinimo įstaigų rodikliai (11 sub-rodiklių);
 2. kaimo turizmas (6 sub-rodikliai);
 3. išvykstamasis turizmas (5 sub-rodikliai);
 4. ketvirtiniai turizmo informacijos centrų rodikliai (1 sub-rodiklis);
 5. turizmo sąskaitos (6 sub – rodikliai);
 6. lankytojų srautų rodikliai (10 sub – rodikliai);
 7. atvykstamasis turizmas (11 sub – rodikliai);
 8. vietinis turizmas (11 sub – rodikliai).
- Valstybinis turizmo departamentas prie Ūkio ministerijos (toliau – VTD) renka ketvirtinius turizmo informacijos centrų lankomumo duomenis (1 sub - rodiklis).
- Turizmo informacijos centrai renka ketvirtinius duomenis, kuriuos taip pat kas ketvirtį teikia savivaldybėms, apie:
 1. turizmo informacijos centrų lankomumo duomenis (1 sub - rodiklis);
 2. atėjusių turistų skaičius į Turizmo informacijos centrus – iš kur turistas atvyko, kokia jo pagrindinė kalba, kokios informacijos ieško, pavyzdžiui vietinių ar nacionalinių turistinių objektų.
- Lietuvos bankas renka ketvirtinius duomenis apie:
 1. transporto ir kelionių paslaugų eksportą (jūrų, oro, geležinkelių, kelių ir kitos paslaugos; pasiuntinių ir pašto paslaugos);
 2. paslaugų eksportą (transporto, kelionių ir kt. paslaugos).

Lietuvoje šiuo metu renkami rodikliai yra fragmentuoti, kadangi už su turizmo veikla susijusius renkamus rodiklius yra atsakingos įvairios institucijos. Nors atskiri rodikliai gali būti surandami atskirų institucijų interneto svetainėse ar atskirose ataskaitose ar pranešimuose, tačiau visi rodikliai nėra apibendrinami ar prieinami vienoje vietoje. Tai neleidžia susidaryti holistinio požiūrio nei apie renkamus rodiklius, nei apie turizmo kuriamą vertę.

Kaip atkreipė dėmesį Valstybės kontrolė vienoje iš savo ataskaitų, šiuo metu pajamos iš turizmo ir atvykusių turistų kelionių skaičius pagal naudojamus informacijos šaltinius yra galimai netikslūs. Rodiklių, susijusių su turizmo veikla, pateikimas vienoje platformoje leistų anksčiau pastebėti tokius neatitikimus bei išvengti jų ateityje, kas sudarytų sąlygas sėkmingiau panaudoti renkamų rodiklių informaciją turizmo politikos formavimui ir turizmo procesų valdymui.

Analizės metu paaiškėjo, kad dabar renkami rodikliai tik dalinai atspindi turizmo sektoriaus kuriamą ekonominę vertę. Turizmo sektoriaus kuriamos vertės gerinant socialinę gyventojų, ypač regionuose, gerovę bei prisidedant apsaugant ir tausojant gamtos paveldą neatspindi jokie dabar renkami rodikliai.

Susitikimų su turizmo atstovais metu taip pat paaiškėjo, kad neretai net ir dabar renkami turizmo rodikliai nėra naudojami priimant strateginius sprendimus, susijusius su turizmo plėtra. Daugelis Lietuvos savivaldybių yra numatę turizmą, kaip prioritetinę veiklą ir, priimant sprendimus susijusius su turizmo plėtra atsižvelgia į Turizmo informacijos centrų renkamą informaciją apie turizmo srautus. Tačiau savivaldos institucijos turi ieškoti kitų šaltinių, pavyzdžiui, atlikti tyrimus/studijas, kad galėtų nustatyti turizmo kuriamą vertę.

Kadangi turizmo sektorius nėra išskirtas kaip prioritetinė ūkio šaka, nėra atkreipiamas dėmesys į dabar renkamus rodiklius. Iš kitos pusės vertinant, turizmo kuriama vertė yra nepilnai įvertinta, kas gali lemti, kad turizmas nėra vienas iš prioritetinių sektorių. Be to, atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad nacionalinio lygmens dokumentuose, susijusiuose su turizmo plėtra, formuojant turizmo sektoriaus plėtrą nėra nurodomi siektini rezultatai, remiantis šiuo metu renkama turizmo statistika. Tik Lietuvos turizmo plėtros programoje yra minimas Kelionių ir turizmo konkurencingumo indeksas, kurį kas dvejus metus skaičiuoja Pasaulio ekonomikos forumas.

Darniojo turizmo rodikliai Lietuvoje prisidėtų prie turizmo sektoriaus konkurencingumo didinimo, kaip numato Lietuvos turizmo plėtros 2014 – 2020 metų programa, bei optimizuoti gaunamą naudą iš turizmo sektoriaus. Turizmo rodikliai leistų tikslingiau įvertinti turizmo daromą įtaką turistinėms vietovėms ir sumažinti galimas rizikas, bei prisidėtų prie sėkmingesnio turizmo planavimo nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis.

2.3. Tarptautinių organizacijų rekomenduojamų rodiklių analizė

Tarptautinės organizacijos, dirbančios turizmo srityje, teikia rekomendacijas šalių vyriausybėms dėl turizmo rodiklių naudojimo turizmo veikloms ir turizmo daromos įtakos stebėsenai. Turizmo rodikliai tarptautiniu lygmeniu suteikia bendrą, visoms šalims suprantamą pagrindą dirbti kartu, dalintis patirtimi ir ieškoti sprendimų bendroms problemoms.

Analizės metu atlikta pasaulinių tendencijų apžvalga rodo, kad turizmo svarba šalių ekonomikai nuolat auga. Net ir ekonominės bei politinės krizės, kurios pastaruoju metu kyla skirtinguose pasaulio regionuose ir valstybėse, gana neženkliai atsiliepia turizmo plėtrai ilgalaikėje perspektyvoje. Kaip rodo Pasaulinės turizmo organizacijos (toliau – PTO) 2015 metais paskelbti duomenys, turizmo sektorius, palyginti su kitomis ekonominėmis šakomis, greičiausiai atsigauna po krizių, pvz. Azijos finansinės ir ekonominės krizės, Rugsėjo 11-osios išpuolių, kiaulių gripo proveržio, pasaulinės ekonominės krizės, sprendžiant tiek pagal atvykusių turistų srautus, tiek uždirbamas iš turizmo pajamas.

Ši analizė patvirtino, kad dalyvavimas tarptautinių organizacijų veikloje padeda valstybėms plėtoti ne tik palankesnę turizmo politiką, bet ir prognozuoti ateities tendencijas, kurios prisideda prie sėkmingesnės turizmo verslo plėtos. Skatindamos šalyse turizmo sektoriaus stebėseną, tarptautinės organizacijos aktyviai skatina integruotą valstybių požiūrį į turizmą. Būtent toks integruotas ir viską apimantis požiūris apima ir jungia turizmo sektorių su kitais valstybių prioritetais, pavyzdžiui, ekonomikos ir investicijų augimas, inovacijos, transporto plėtra, darni regionų plėtra, užimtumas ir darbo vietų kūrimas, smulkiojo ir vidutinio verslo plėtra ir verslumas.

Svarbiausios tarptautinės organizacijos, kurių veikloje Lietuva dalyvauja vykdydama su turizmu susijusias veiklas yra PTO, Ekonominės bendradarbiavimo ir plėtos organizacija (toliau – EBPO) ir Europos Komisija, kurių rekomenduojamų rodiklių analizė ir buvo pasirinkta šiam tyrimui. Konkrečiai, analizėje išsamiai aptariamoms šioms rekomendacijoms dėl rodiklių ir konkrečių rodiklių sistemų taikymo turizmo sektoriuje:

- Pasaulinės turizmo organizacijos (toliau – PTO) Darnios plėtos rodikliai turistinėms vietovėms (ang. Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations: A Guidebook), 2004;
- Ekonominės bendradarbiavimo ir plėtos organizacijos (toliau – EBPO) Turizmo konkurencingumo matavimo rodikliai (ang. Indicators for Measuring Competitiveness in Tourism), 2013;
- Europos Komisijos Europos turizmo rodiklių sistema (ang. European Tourism indicators system), 2013 ir 2016 bei EUROSTAT „Metodologija vertinti turizmo darnią plėtrą“ (ang. Methodological work on measuring the sustainable development of tourism), 2006.

Analizė atskleidė, kad PTO siūlomoje „Darnios plėtos rodikliai turistinėms vietovėms“ sistemoje, išleistoje 2004 metais, yra pateikiama daugiau kaip 700 skirtingų rodiklių, kurie skirstomi į keturias pagrindines grupes: ekonominiai, aplinkos apsaugos, socialiniai ir kultūros, ir turistinių vietovių valdymo rodikliai (lentelė 1).

Lentelė 1. PTO siūlomi „Darnios plėtros rodikliai turistinėms vietovėms“

Darniojo turizmo sritis	Siūlomi pagrindiniai rodikliai
Ekonominiai rodikliai	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sezoniškumo mažinimas (piko mėnesiais atvykstančių turistų ir vidutinio metinio atvykstančiųjų turistų skaičiaus santykis); 2. Su turizmu susijusių darbo vietų kūrimas ir išlaikymas (darbo vietos turizmo sektoriuje, % vietinių, % visu etatu); 3. Valiutos nutekėjimo mažinimas (grynasis pelnas iš vieno turisto, liekantis vietovėje); 4. Turizmo plėtros tempo valdymas (% užimtumas, kasmetinis statybų rodiklis); 5. Kainos ir kokybės santykis (turistų suvokimu).
Aplinkos apsaugos rodikliai	<ol style="list-style-type: none"> 1. Klimato kaita (pažeidžiamumo laipsnis ir atsakas); 2. Turistinių vietovių valdymas (turistų skaičius m² piko dienos ar sezono metu, % degradavusio ploto); 3. Energijos valdymas (vieno turisto vartojimas per dieną, vietinio ir turisto vartojimo santykis); 4. Vandens pasiekiamumas (% metinio vartojimo tiekime, % trūkumas dienomis per metus, vandens kaina); 5. Nuotekos (% nuotekų, apdorotų iki standarto, užteršimo įvykių skaičius); 6. Vizualinė tarša (% autentiškos architektūros pastatų, % prastos būklės viešbučių).
Socialiniai ir kultūriniai rodikliai	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vietinių pasitenkinimo išlaikymas (% sutinkančiųjų, kad turizmas yra teigiamas bendruomenei); 2. Kultūrinio turto išlaikymas (% turizmo pajamų, kurios naudojamos išlaikyti išsaugoti kultūrinį paveldą); 3. Saugumo užtikrinimas (nusikaltimų skaičius, paveikęs ar susijęs su turistais ir vietiniais); 4. Turistų gerovė (% turistų, kurie jaučiasi saugūs turistinėje vietovėje); 5. Sveikata ir saugumas (% per vandenį plintančios ligos; % užpultų turistų).
Turistinių vietovių valdymo rodikliai	<ol style="list-style-type: none"> 1. Turizmo plėtros kontrolė (% naujų turizmo įmonių, teikiančių socialinės atsakomybės ataskaitas); 2. Transportas (% viešbučių, aptarnaujamų viešuoju transportu, %); 3. „Žaliosios“ kelionės ir produktai (% turinčiųjų sertifikatus, % viešbučių, įdiegusių aplinkos monitoringo sistemas); 4. Turizmo infrastruktūros naudojimo intensyvumo kontrolė (asmenų skaičius 1 ha piko laikotarpiu, asmenų skaičius 1 tualetui); 5. Turistinės vietovės įvaizdžio išlaikymas (% turistų, kurie išvykdami vertina aplankytą vietovę aukštais balais).

Europos Komisijos Eurostato 2006 metais pasiūlyta metodologija ir pasiūlyti rodikliai skirstomi į penkias pagrindines grupes: varomosios jėgos, apkrovimo, būklės, poveikio ir atsako rodikliai (lentelė 2).

Lentelė 2. Europos Komisijos Eurostato siūlomi rodikliai

Darniojo turizmo sritis	Siūlomi pagrindiniai rodikliai
Varomosios jėgos rodikliai	Pavyzdžiui: lovų skaičius viešbučiuose ir panašiose apgyvendinimo įstaigose; kelionių skaičius pagal transporto priemonę; turizmo sukurtas užimtumas (% viso užimtumo); namų ūkių vartojimo išlaidos turizmui; turizmo sukurta BVP dalis.
Apkrovimo rodikliai	Pavyzdžiui: turistų nakvynių skaičius skirtingose apgyvendinimo įstaigose; CO2 emisijos iš energijos vartojimo turizmo infrastruktūroje; turistų vandens suvartojimas (vienam asmeniui per dieną) atsižvelgiant į gyventojų vandens suvartojimą; turistų komunalinės atliekos.
Būklės rodikliai	Pavyzdžiui: plotai, naudojami specialiai laisvalaikio veiklai, pvz., prieplaukos, golfo aikštynai, slidinėjimo vietos; plotai, kuriuos apima miškai ir kitos miškingos vietovės (%); saugomų žemių ir vandens plotai (% žemės ploto turizmo regionuose).
Poveikio rodikliai	Pavyzdžiui: turistai, patiriantys triukšmo taršą viešbučiuose ir panašiose apgyvendinimo įstaigose; maudyklų vandens kokybė).
Atsako rodikliai	Pavyzdžiui: nuotekų valymo įrenginiai (apdoroto vandens tūris); % turizmo verslo įmonių, dalyvaujančių pripažintose aplinkosaugos programose; išlaidos kultūrinio ir istorinio paveldo išlaikymui (atstatymui); ekologinių ženklinių turinčių turizmo infrastruktūros objektai (% visų); žemės naudojimo ar vystymo planavimo procesų, ypač susijusių su turizmo veikla, buvimas.

Politiniu požiūriu, Lietuvai, siekiančiai narystės EBPO, yra ypač svarbu pritaikyti EBPO siūlomus turizmo konkurencingumo matavimo rodiklius darniam ir konkurencingam turizmo sektoriui užtikrinti. EBPO 2013 metais pasiūlyti turizmo konkurencingumo matavimo rodikliai atspindi nuo 1948 metų EBPO Turizmo komiteto vykdomą veiklą, siekiant užtikrinti turizmo sektoriaus konkurencingumą. Kaip daugiamečių EBPO šalių-narių ir daugelio kitų valstybių patirtis, tik darnaus turizmo plėtra gali užtikrinti konkurencingą turizmo plėtrą ilgalaikėje perspektyvoje.

Analizė parodė, kad EBPO siūlomi rodikliai atspindi turizmo sektoriaus konkurencingumo stiprinimą. Tuo tarpu Europos Komisijos Europos turizmo rodiklių sistemos (toliau – ETIS) siūlomi rodikliai papildo EBPO sistemą, leidžiančią užtikrinti darniojo turizmo plėtrą. Pagrindinis ETIS tikslas – suteikti visoms turizmo suinteresuotoms šalims naudingą ir patogų naudoti įrankių rinkinį, kuris padėtų ir užtikrintų reguliarią turizmo stebėseną ir darnią turizmo plėtrą, bei leistų sėkmingai dalintis sėkmės istorijomis ir pasiekimais tarp Europos turistinių vietovių ateityje. ETIS yra Europos mastu įgyvendinama turizmo monitoringo sistema, kurios pagrindinis tikslas yra padėti turizmo profesionalams ir politikos formuotojams populiarinti ir skatinti darnią turizmo vietovių plėtrą per

nuolatinę turizmo stebėseną. ETIS buvo viena iš septynių iniciatyvų, numatytų 2010 metų Europos turizmo strategijoje, siekiant įtvirtinti tvarią, atsakingą ir aukštos kokybės turizmą Europoje.

ETIS skatina turizmo veiklos ir daromo poveikio stebėseną ekonomikos, aplinkosaugos, socialinių ir kultūrinių, ir turizmo valdysenos srityse. Šia iniciatyva yra siekiama atsakyti į du iššūkius, susijusius su darnaus turizmo plėtra Lietuvoje. Pirmiausia, ETIS sistema leidžia surinkti išsamesnių duomenų apie turizmo veiklą ir užtikrinti Europos pirmavimą turizmo srityje. Be to, ETIS suteikia reikalingą informaciją iniciatyvos įgyvendinimui „Darniojo ir konkurencingo Europos turizmo darbotvarkė“ (ang. „The Agenda for a Sustainable and Competitive European Tourism“), paskelbtą dar 2007 metais.

Išanalizavus EBPO ir ETIS sistemų siūlomus rodiklius, buvo įvertinta, kad Lietuvoje potencialiai galėtų būti naudojami šie rodikliai:

Lentelė 2. EBPO ir ETIS siūlomi turizmo rodikliai

Šaltinis	Siūlomi rodikliai
EBPO	Tiesioginė turizmo dalis nuo BVP
EBPO	Apgyvendintų turistų skaičius
EBPO	Turizmo paslaugų eksporto rodiklis
EBPO	Reikalavimų vizai (turistinei) rodiklis
EBPO	Turistų (ir vienadienių lankytojų) Lietuvos kaip šalies turizmui vertinimo rodiklis
EBPO	Nacionalinis turizmo veiklos plano (ar kito strateginio dokumento) efektyvumo rodiklis
ETIS	Turizmo įmonių, įstaigų procentas, naudojančių savanorišką sertifikavimo/ženklinimo sistemą, aplinkosaugos/kokybės/darnumo ir arba korporatyvinei atsakomybei matuoti
ETIS	Nakvynių skaičius per mėnesį
ETIS	Turistų vienos dienos išlaidos (ne vienadienių)
ETIS	Vienadienių turistų išlaidos
ETIS	Vidutinė turistinių kelionių trukmė (naktys)
ETIS	Turistų skaičius 100 gyventojų
ETIS	Turistų procentas užregistruojančių skundą policijoje
ETIS	Kambarių, pritaikytų žmonėms su negalia, procentas
ETIS	Turistų ir vienadienių lankytojų, besinaudojančių įvairiomis transporto priemonėmis atvykstant į vietovę, dalis procentais

Analizė taip pat atskleidė, kad nors net 20 turistinių Lietuvos vietovių dalyvavo ETIS pirmajame įgyvendinimo etape, tačiau nei viena iš šių vietovių nedalyvauja antro ETIS etapo įgyvendinime. Tai neleidžia įsisavinti šios sistemos patirties bei mokintis iš kitų Europos turistinių vietovių.

Atlikta analizė parodo, kad nors Lietuva yra aktyviai įsitraukusi į tyrime pateiktų tarptautinių organizacijų veiklą, tačiau pilnai neišnaudoja jų teikiamų rekomendacijų bei kitų šalių-narių ir partnerių gerųjų pavyzdžių ir praktikų, skatindama savo turizmo sektoriaus konkurencingumą ir jo darnią plėtrą. Aktyvesnis ir nuoseklesnis Lietuvos įsitraukimas į tarptautinių organizacijų veiklą leistų sėkmingiau išnaudoti tarptautinių organizacijų patirtį bei gerąsias praktikas skatinant konkurencingo ir darnaus turizmo sektoriaus plėtrą Lietuvoje ilgalaikėje perspektyvoje.

2.5 Konsultacijos temos

Kadangi turizmo rodikliai yra renkami kelių skirtingų institucijų, nėra bendrai priimtos vizijos dėl vieningos turizmo rodiklių sistemos įgyvendinimo ir renkamų rodiklių reguliarumo bei periodiškumo poreikio. Dėl to, kad Lietuva neįsisavina tarptautinių organizacijų teikiamų rekomendacijų, yra sunku užtikrinti šalies turizmo sektoriaus darnumą ir konkurencingumą. Dėl šių tyrime išskirtų iššūkių išryškėjo poreikis rengti viešąją konsultaciją ir konsultuotis su skirtingomis turizmo sektoriuje veikiančiomis suinteresuotomis pusėmis.

Pagrindinis konsultacijos tikslas yra išanalizuoti, kaip turizmo sektoriaus suinteresuotos pusės vertina EBPO ir ETIS rekomenduojamų rodiklių pritaikomumą ir naudą planuojant ir valdant Lietuvos turizmo sektorių.

Rengiant viešąją konsultaciją nuspręsta įgyvendinti fokus grupę ir kokybinius interviu su viešojo ir privataus turizmo sektoriaus atstovais. Taip pat, atsižvelgiant į darniuoju turizmu suinteresuotas šalis, į viešąją konsultaciją nuspręsta įtraukti ir vykdyti apklausas su vietos bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų bei akademinio sektoriaus atstovais. Siekiant užtikrinti konsultacijų kokybę, atsirenkant dalyvius ir rengiant konsultacijas bus tariamasi su LR Ūkio ministerija. Fokus grupių, interviu ir apklausų metu surinktą medžiagą taip pat papildys informacija, gauta bendradarbiaujant su Ūkio ministerijos Turizmo politikos skyriaus ir Valstybinio turizmo departamento prie Ūkio ministerijos specialistais. Turizmo suinteresuotųjų pusių indėlis yra itin svarbus. Tik esant visų suinteresuotųjų grupių įsitraukimui galima užtikrinti, kad sukurta turizmo rodiklių sistema atspindės turizmo sektoriaus poreikius ir bus sėkmingai naudojama tiek turizmo politikos formavime, tiek planuojant ir valdant turizmo sektorių.

Konsultacijų metu surinkta medžiaga bus analizuojama, skirtingų suinteresuotų pusių pateiktas situacijos vertinimas sisteminamas ir galutinai suformuota darniojo turizmo rodiklių sistema. Visa susisteminta konsultacijų medžiaga bus pristatoma LR Ūkio ministerijai patvirtinimui ir įgyvendinimui. Reguliarus turizmo rodiklių sistemos naudojimas sėkmingai prisidės prie darniojo turizmo politikos formavimo ir įgyvendinimo Lietuvoje nacionaliniu ir regioniniais lygmenimis.

3. Išvados

Šio tyrimo tikslas – apžvelgti esamą turizmo rodiklių situaciją Lietuvoje ir rasti tinkamiausias tarptautinių organizacijų rekomendacijas, pritaikomas Lietuvai.

Pagrindinės tyrimo išvados:

1. Nacionaliniu lygmeniu nėra vieningos ir aiškios turizmo rodiklių sistemos, kuri leistų užtikrinti sėkmingą turizmo politikos formavimą ir Lietuvos turizmo sektoriaus konkurencingumą;
2. Nėra aišku, kaip dabar renkami turizmo rodikliai prisideda prie turizmo sektoriaus plėtros planavimo, stebėjimo, vertinimo, trūksta aiškių priemonių darniojo turizmo plėtrai ir atitinkamų rodiklių, kurie padėtų įvertinant progresą;
3. Lietuva nepilnai atsižvelgia į tarptautinių organizacijų rekomendacijas bei siūlomas darniojo turizmo rodiklių sistemas.

Išnagrinėjus Lietuvos turizmo rodiklių esamą situaciją bei identifikavus galimus sprendimo būdus, remiantis tarptautinių organizacijų rekomendacijomis, išryškėjo poreikis rengti viešąją konsultaciją siekiant konsultuotis su viešojo bei privataus sektorių turizmo specialistais, nevyriausybinių organizacijų, bendruomenių atstovais bei kitomis turizmo suinteresuotomis grupėmis dėl darniojo turizmo rodiklių pritaikomumo ir naudos Lietuvoje.

Pagrindinė **viešųjų konsultacijų tema** – EBPO ir ETIS rekomenduojamų rodiklių pritaikomumas ir nauda planuojant ir valdant Lietuvos turizmo sektorių.

Konsultacijos tikslai:

1. Išanalizuoti, kaip turizmo sektoriaus suinteresuotosios pusės vertina ir prioretizuoja EBPO ir ETIS rekomenduojamus rodiklius turizmo sektoriaus darnumui ir konkurencingumui užtikrinti.
2. Įvertinti, kaip turizmo sektoriaus suinteresuotosios pusės vertina kiekvieną iš siūlomų rodiklių pagal penkis kriterijus – aktualumą, galimumą, patikimumą, aiškumą ir palyginamumą.

Laukiami konsultacijos rezultatai:

1. Išsiaiškinti, kokie darniojo turizmo rodikliai būtų geriausiai pritaikomi ir sukurtų didžiausią pridėtinę vertę, planuojant ir plėtojant turizmo sektorių Lietuvoje.
2. Pateikti darniųjų turizmo rodiklių sistemą, kuri atsižvelgtų į viešosios konsultacijos metu turizmo sektoriaus suinteresuotųjų pusių išsakytą nuomonę dėl EBPO ir ETIS rodiklių sėkmingo pritaikymo Lietuvoje.

4. Naudota literatūra/šaltiniai

1. EBPO (2013). Indicators for Measuring Competitiveness in Tourism. Paryžius: EBPO
2. European Commission. (2017). European Tourism Indicators System for sustainable destination management. <http://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/offer/sustainable/indicators/>
3. European Network for Accessible Tourism (ENAT). (2013). Call for Destinations to Test European Tourism Indicators System (ETIS) for Sustainable Management [Official]. <http://www.accessibletourism.org/?i=enat.en.news.1450>
4. Europos Komisijos (2013; 2016). European Tourism indicators system: A Toolkit;
5. EUROSTAT (2006). Methodological work on measuring the sustainable development of tourism. Briuselis: EUROSTAT
6. Hák, T., Moldan, B., & Dahl, A. L. (2007). Sustainability Indicators: A Scientific Assessment. Washington D.C.: Island Press.
7. Haxton, P. (2015). A Review of Effective Policies for Tourism Growth. Paryžius: EBPO <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/5js4vmp5n5r8-en.pdf?expires=1493044427&id=id&accname=guest&checksum=51CF5EB6174BCF2050EBB0EC86F08558>
8. Lietuvos Bankas. Statistikos pranešimas 2016-12-21 2016 metų Trečiojo ketvirčio ir trijų pirmųjų ketvirčių Lietuvos Respublikos mokėjimų balanso apžvalga
9. Lietuvos banko svetainė, <https://www.lb.lt/>
10. Lietuvos Respublikos Ūkio ministro valdymo sričių 2017 – 2019 metų strateginis planas, 299001811, patvirtinta Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2016 m. lapkričio 29 d. įsakymu Nr. 4-732
11. Lietuvos turizmo plėtros 2014-2020 metų programa
12. LR Statistikos departamentas, <http://osp.stat.gov.lt/rodikliai48>
13. LR Statistikos departamentas, <http://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles52>
14. LR Statistikos departamentas, <http://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles52>
15. Miller, G. (2013). An Overview of the European Tourism Indicator System. Pristatytas per „The Launch of the European Tourism Indicator System“, Briuselis.

16. Nacionalinė darnaus vystymosi strategija
17. Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos įgyvendinimo 2011-2012 m. ataskaita
18. Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 metų veiklos prioritetų, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. spalio 12 d. nutarimas Nr. 1003
19. Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos vyriausybės programos, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XIII-82
20. Nutarimas dėl Lietuvos turizmo plėtros 2014-2020 metų programos patvirtinimo
21. Pasaulinė turizmo organizacija (1996). What Tourism Managers Need to Know: A Practical Guide to the Development and Use of Indicators of Sustainable Tourism. Madridas: Pasaulinė turizmo organizacija.
22. PTO (2004). Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations: A Guidebook. Madridas: PTO
23. Susitikimas su Kauno regioninės plėtros agentūros atstovais
24. Susitikimas su Kauno regiono turizmo viešojo sektoriaus atstovais
25. Susitikimas su LR Valstybės kontrolės atstovais
26. Susitikimas su Valstybinio turizmo departamento prie Ūkio ministerijos atstovais
27. Twining-Ward, L. (2013, February). How to Use the ETIS Toolkit. Pristatytas per „The Launch of the European Tourism Indicator System“, Briuselis.
28. UN Division for Sustainable Development. (2001). Indicators of Sustainable Development: Framework and Methodologies (pp. 1–294). New York: UN. http://www.un.org/esa/sustdev/csd/csd9_indi_bp3.pdf
29. Valstybės kontrolė (2016) Valstybinio audito ataskaita, „Ūkio plėtros ir konkurencingumo didinimo programos priemonių vykdymas“, Nr. VA-P-20-9-14.
30. Waas, T., Hugé, J., Block, T., Wright, T., Benitez-Capistros, F., & Verbruggen, A. (2014). Sustainability Assessment and Indicators: Tools in a Decision-Making Strategy for Sustainable Development. Sustainability, 6(9), 5512–5534.

5. Priedai

1. Turizmo rodiklių esamos situacijos analizė
2. Tarptautinių organizacijų rekomenduojamų rodiklių analizė

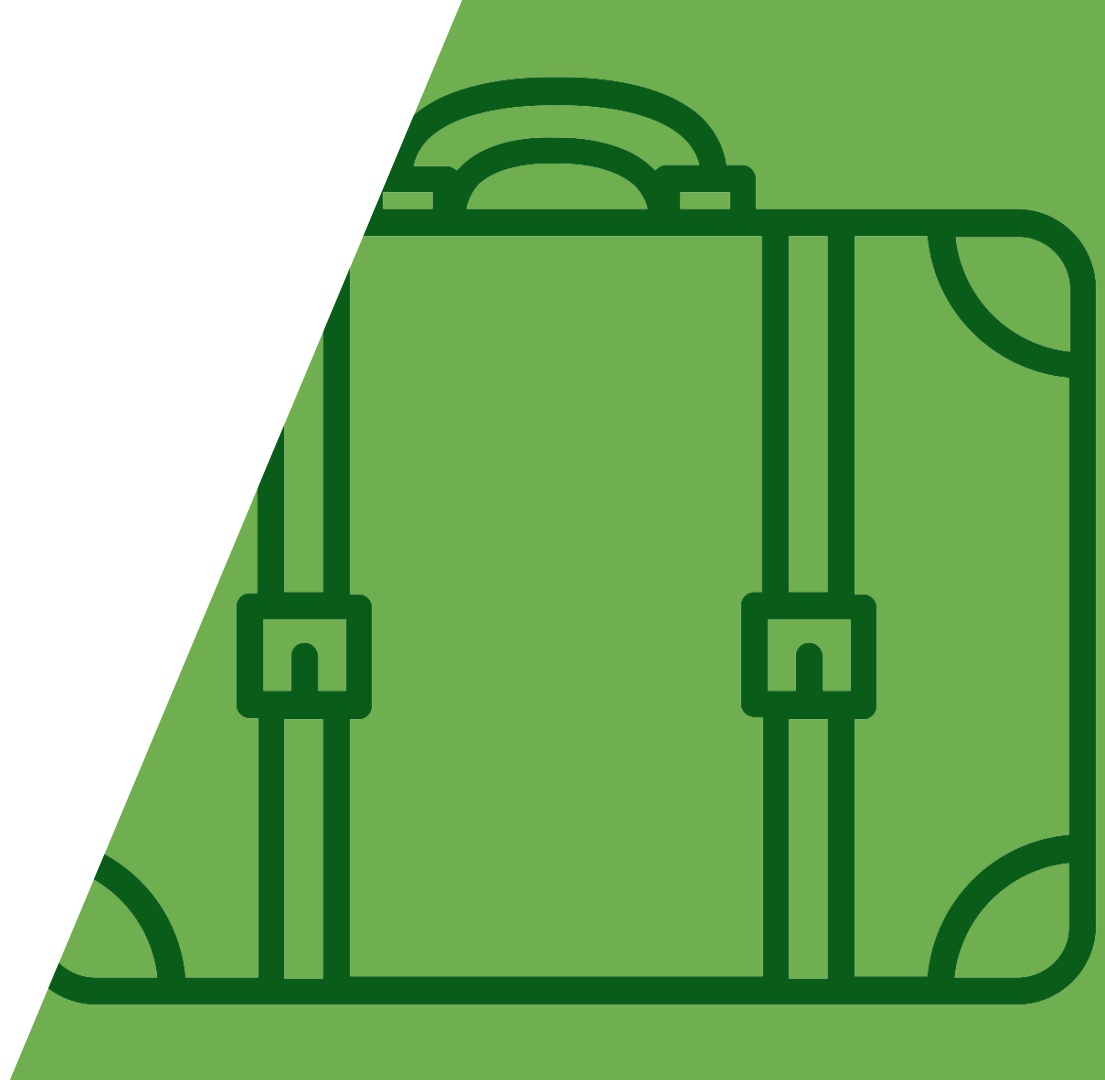
Priedas 1: Turizmo rodiklių esamos situacijos analizė

Turizmo rodiklių esama analizė Lietuvoje

Giedrė Šadeikaitė ir Viktorija Folk

Turizmo svarba Lietuvoje

Turizmo svarba Lietuvos strateginiuose dokumentuose

Sisteminė strateginių šalies dokumentų analizė atskleidė, kad turizmas nėra įtrauktas kaip prioritetas ekonomikos sektoriui nei Lietuvos Respublikos Vyriausybės, nei Ūkio ministerijos lygmenyse. Tačiau verta atkreipti dėmesį, kad turizmas yra minimas šalies strateginiuose dokumentuose, kaip viena iš priemonių valstybės tikslams pasiekti.

XVII-osios Lietuvos Vyriausybės programoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XIII-82, turizmas išskiriamas kaip svari priemonė pasiekti kitus valstybės prioritetus.

Turizmas minimas šiuose XVII-os Vyriausybės programos numatytose veiklose:

- 81.1 punktas – gerinant gyvenimo kokybę;
- 97.4 ir 97.7 punktai – skatinant aplinkosauginį visuomenės sąmoningumą, ypač per ekologinį turizmą;
- 105.3 punktas – pertvarkant žuvininkystės sektorių;
- 106 punktas – skatinant kaimiškųjų vietovių ekonomiką bei kuriant valstybės gerovę.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 metų veiklos prioritetus, turizmas vėlgi nėra minimas, tačiau ženkliai gali prisidėti pasiekiant pirmąjį prioritetą didinant šalies konkurencingumą. Turizmas gali ženkliai prisidėti mažinant šalies regionų netolygumą ir socialinę atskirtį regionuose, bei skatinant turizmo kaip paslaugų eksporto.

Lietuvoje už turizmo politikos formavimą, su turizmu susijusių veiklų koordinavimą ir valdymą yra atsakinga Ūkio ministerijos atsakingi padaliniai. Lietuvos Respublikos Ūkio ministro valdymo sričių 2017-2019 metų strateginis veiklos planas, patvirtintą Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2016 m. lapkričio 29 d. įsakymu Nr. 4-732, turizmas yra išskirtas antrame prioritete – eksporto skatinimas ir ekonominės diplomatijos stiprinimas:

- 2.2 punktas – siekiant palengvinti patekimą į tikslines rinkimas, parengti komunikacijos priemonės, kuriose būtų akcentuojami esminiai Lietuvos eksporto privalumai ir statistinė informacija pagal ūkio šakų sektorių. Kaip rodo Lietuvos banko 2016 m. gruodžio mėn. 21 d. statistikos pranešimas, 2016 metų trečiąjį ketvirtį transporto ir kelionių paslaugų eksportas sudarė atitinkamai 54,5 ir 18,7 procento viso paslaugų eksporto. Taigi turizmo, kaip paslaugų eksporto akcentavimas, yra ypač svarbus siekiant didinti ir Lietuvos paslaugų eksportą;
- 2.4 punktas – skatinant atvykstantąjį turizmą, organizuojant aktyvią rinkodarinę kampaniją užsienio žiniasklaidoje, TV kanalais, internete.

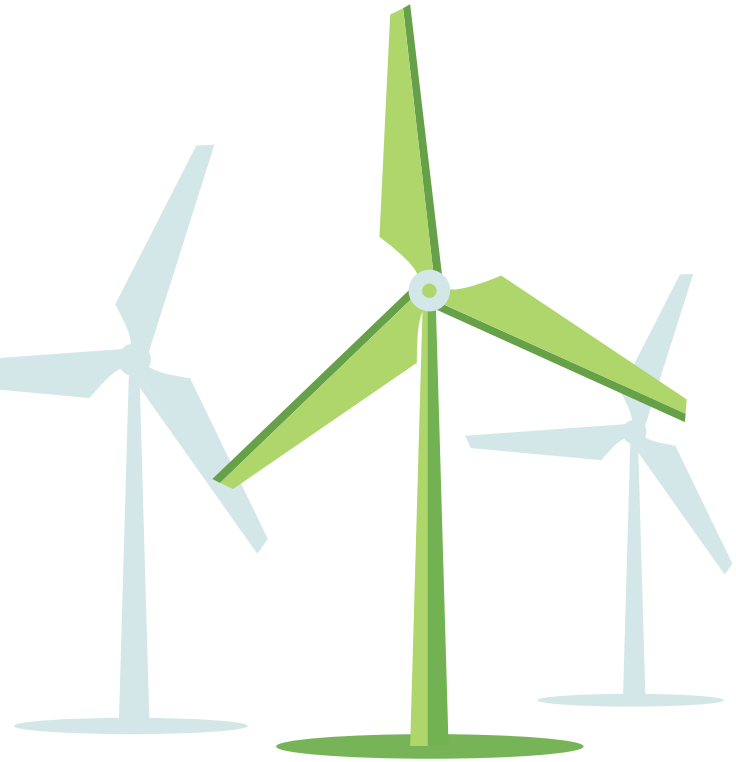
Be to, turizmo svarba minima kaip priemonė pasiekti ir Lietuvos Respublikos Ūkio ministro valdymo sričių 2017-2019 metų strateginis veiklos plano strateginį tikslą – skatinti Lietuvos ūkio plėtrą ir didinti konkurencingumą:

- 4 punktas – skatinti dinamišką turizmo paslaugų sektoriaus plėtrą, racionalų ir subalansuotą turizmo išteklių naudojimą ir turizmo sektoriaus žmogiškųjų gebėjimų ugdymą, turizmo viešosios infrastruktūros plėtrą ir stiprinti Lietuvos įvaizdį pasaulyje.

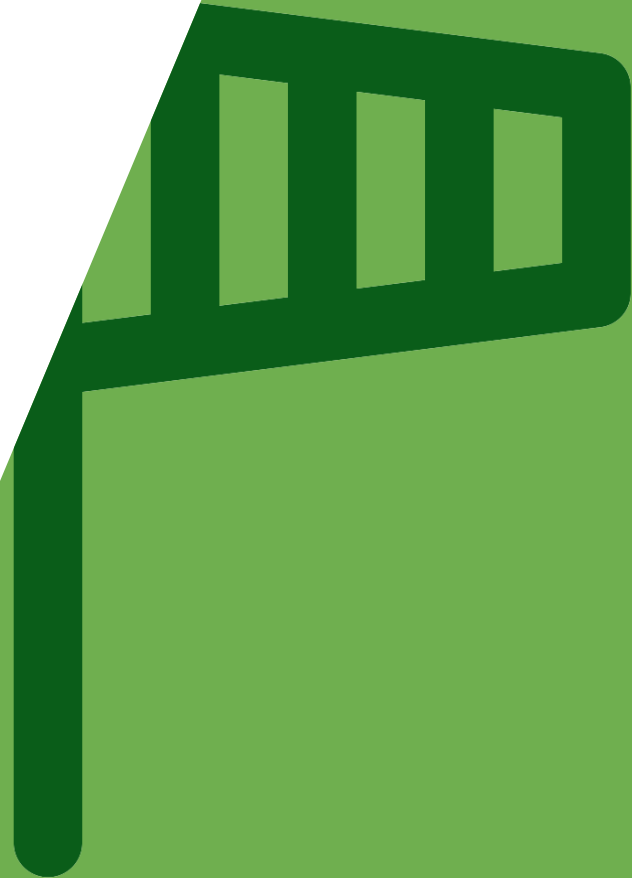
Turizmo akcentavimas ir prioretizavimas politiniame lygmenyje prisidėtų didinant Lietuvos turizmo sektoriaus bei Lietuvos bendrą konkurencingumą. Tikslingesni turizmo rodikliai yra priemonė atskleisti turizmo kuriamą pridėtinę vertę – ne tik šalies ekonomikoje, bet ir kuriant socialinę gyventojų gerovę bei išsaugant gamtos ir kultūros paveldą.

Atsakingas sprendimų priėmimas turizmo sektoriuje turi būti paremtas patikima informacija, tad turizmo politikos formuotojams bei vadovams yra reikalingi gerai apibrėžtais ir tikslingai bei savalaikiškai renkami rodikliai. Rodikliai ne tik palaiko turizmo planavimo ir stebėjimo procesus, bet taip pat užtikrina sėkmingesnę komunikaciją paremtą tiksliais ir išsamiais duomenimis.

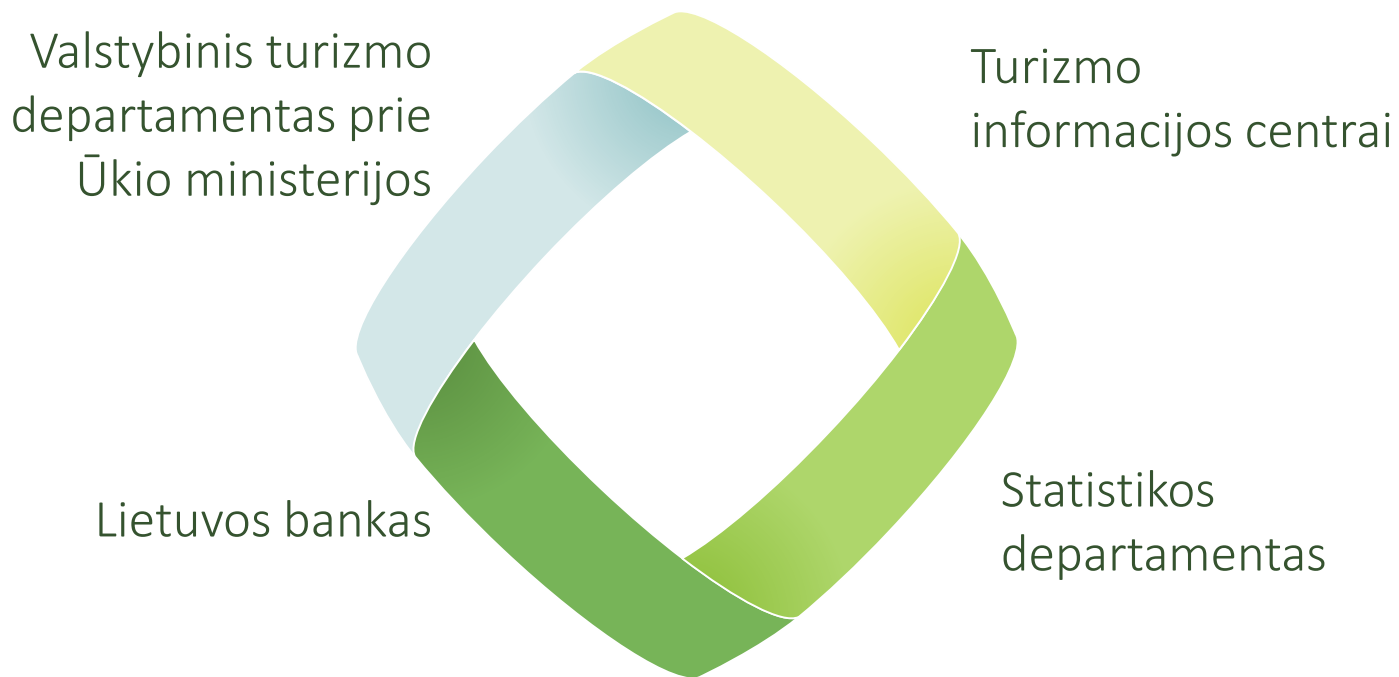
Šioje analizėje pateikiame išsamų tyrimą apie šiuo metu Lietuvoje renkamus su turizmo veiklomis susijusius rodikliai bei institucijas, kurios atsakingos už jų rinkimą.

Turizmo rodikliai Lietuvoje

Statistiką apie turizmo veiklą renka:

Lietuvos Statistikos departamentas (VSD) renka:

Iš viso 8 sričių rodiklius:

- Apgyvendinimo įstaigų rodikliai (11 sub-rodiklių)
- Kaimo turizmas (6 sub-rodikliai)
- Išvykstamasis turizmas (5 sub-rodikliai)
- Ketvirtiniai turizmo informacijos centrų rodikliai (1 sub-rodiklis)
- Turizmo sąskaitos (6 sub – rodikliai)
- Lankytojų srautų rodikliai (10 sub – rodikliai)
- Atvykstamasis turizmas (11 sub – rodikliai)
- Vietinis turizmas (11 sub – rodikliai)

VSD renkami rodikliai:

Apgyvandinimo įstaigų rodikliai

1. Apgyvandinimo įstaigų pajamos (be PVM)
2. Apgyvandinimo įstaigų sąnaudos
3. Apgyvandinimo įstaigų skaičius
4. Apgyvandintų turistų skaičius apgyvendinimo įstaigose
5. Dirbančių asmenų skaičius apgyvendinimo įstaigose
6. Numerių skaičius apgyvendinimo įstaigose
7. Suteiktų nakvynių skaičius apgyvendinimo įstaigose
8. Vidutinė numerio kaina viešbučiuose
9. Vidutinė numerio kaina viešbučiuose (be PVM)
10. Viešbučių ir motelių numerių ir vietų užimtumas
11. Vietų skaičius apgyvendinimo įstaigose

Kaimo turizmas

1. Apgyvendintų turistų skaičius
2. Kaimo turizmo sodybų skaičius
3. Suteiktų nakvynių skaičius
4. Vidutinis vieno turisto nakvynių skaičius
5. Vidutinis vietų skaičius vienoje sodyboje
6. Vietų skaičius

Išvykstamasis turizmas

1. Išvykusių turistų išlaidos
2. Išvykusių turistų kelionių skaičius
3. Išvykusių turistų nakvynių skaičius
4. Išvykusių turistų skaičius
5. Išvykusių turistų vidutinės dienos išlaidos

Ketvirtiniai turizmo informacijos centrų rodikliai

1. Turizmo informacijos centrų lankytojų skaičius

Turizmo sąskaitos

1. Turizmo vartojimas

2. Turizmo produkcija

3. Turizmo pridėtinė vertė

4. Turizmo santykis su bendrąja produkcija

5. Dirbančiųjų skaičius turizme

6. Turizmo vartojimas

Lankytojų srautų rodikliai

1. Atvykusių užsieniečių kelionių skaičius
2. Metinis lankytojų srautų kelionių skaičius
3. Mėnesinis lankytojų srautų kelionių skaičius
4. Kelionių agentūrų ir kelionių organizatorių rodikliai
5. Kelionių agentūrų ir kelionių organizatorių dirbančiųjų skaičius
6. Kelionių agentūrų ir kelionių organizatorių įmonių skaičius
7. Kelionių agentūrų ir kelionių organizatorių pajamos už suteiktas paslaugas
8. Turistų, pasinaudojusių kelionių agentūrų ir kelionių organizatorių paslaugomis, išbūta dienų
9. Turistų, pasinaudojusių kelionių agentūrų ir kelionių organizatorių paslaugomis, skaičius
10. Vienadienių lankytojų, pasinaudojusių kelionių agentūrų ir kelionių organizatorių paslaugomis, skaičius

Atvykstamasis turizmas

1. Atvykusių turistų išlaidos
2. Atvykusių turistų kelionių skaičius
3. Atvykusių turistų nakvynių skaičius
4. Atvykusių turistų skaičius
5. Atvykusių turistų vidutinis nakvynių skaičius
6. Atvykusių vienadienių lankytojų išlaidos
7. Atvykusių vienadienių lankytojų kelionių skaičius
8. Atvykusių vienadienių lankytojų skaičius
9. Atvykusių vienadienių lankytojų vidutinės vienos kelionės išlaidos
10. Atvykusių turistų vidutinės dienos išlaidos
11. Atvykusių turistų vidutinės vienos kelionės išlaidos

Vietinis turizmas

1. Vietinių turistų išlaidos
2. Vietinių turistų kelionių skaičius
3. Vietinių turistų nakvynių skaičius
4. Vietinių turistų skaičius
5. Vietinių turistų vidutinės dienos išlaidos
6. Vietinių turistų vidutinės vienos kelionės išlaidos
7. Vietinių vienadienių lankytojų išlaidos
8. Vietinių vienadienių lankytojų kelionių skaičius
9. Vietinių vienadienių lankytojų kelionių skaičius
10. Vietinių vienadienių lankytojų skaičius
11. Vietinių vienadienių lankytojų vidutinės vienos kelionės išlaidos

Valstybinis turizmo departamentas:

- Renka ketvirtinius turizmo informacijos centrų lankomumo duomenis (1 sub - rodiklis).

Lietuvos bankas:

- Renka ketvirtinius duomenys apie transporto ir kelionių paslaugų eksportą (jūrų, oro, geležinkelių, kelių ir kitos paslaugos; pasiuntinių ir pašto paslaugos);
- Renka ketvirtinius renka duomenys apie paslaugų eksportą (transporto, kelionių ir kt. paslaugos).

Turizmo informacijos centrai:

- Renka ketvirtinius duomenis apie atėjusių turistų skaičius į TIC'ą – iš kur turistas atvyko, kokia jo pagrindinė kalba, kokios informacijos ieško, pavyzdžiui vietinių ar nacionalinių turistinių objektų
- Ši informacija yra teikiama savivaldybėms kiekvieną ketvirtį.

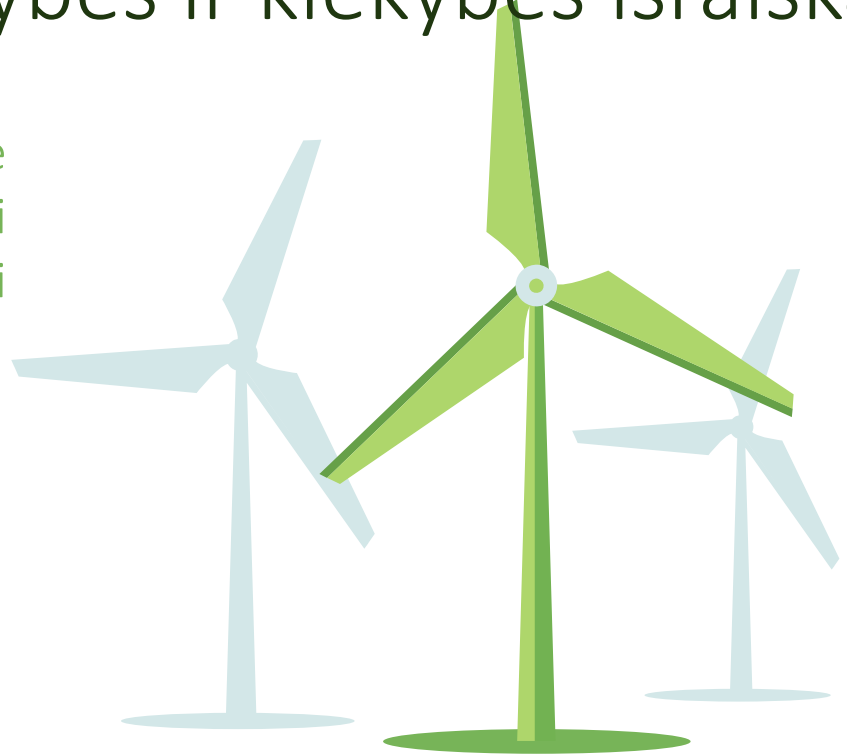
Turizmo rodiklių
nauda

Turizmo rodikliai – darnaus turizmo pagrindas, veiklos rezultatų, kokybės ir kiekybės išraiška

Rodikliai – informacijos rinkiniai, kurie oficialiai parinkti reguliariai naudoti vertinant turizmo plėtrai ir valdymui svarbius pokyčius:

- Esamų problemų egzistavimo ar sunkumo įvertinimas;
- Būsimų situacijų ar problemų signalai;
- Rizikos matas ir potencialus veiksmų poreikis;
- Priemonė nustatyti ir įvertinti turizmo sektoriaus veiksmų rezultatus.

Rodiklių proceso tikslas:

- sumažinti ateities grėsmes turizmo sektoriui ir turistinėms traukos vietovėms, didinant turizmo konkurencingumą ir darnumą.

Rodiklių naudojimas:

- fundamentali turistinių vietovių planavimo ir valdymo dalis;
- integralus darnaus turizmo sektoriaus plėtros elementas.

Rodiklių nauda

Pagal turizmo profesionalus ir akademinę bendruomenę

- turizmo veiklos ir poveikio nustatymas;
- sklandesnis sprendimų priėmimo procesas;
- kylančių ir potencialių problemų bei efektyvesnis galimų sprendimų pasirinkimas;

- planų ir valdymo veiklos įgyvendinimo vertinimas;
- mažesnė planavimo klaidų rizika;
- didesnė atskaitomybė ir skaidrumas;
- nuolatinė stebėseną gali lemti nuolatinį tobulėjimą.

Apžvalga

Lietuvoje šiuo metu renkami rodikliai yra fragmentuoti, kadangi už su turizmo veikla susijusius renkamus rodiklius yra atsakingos įvairios institucijos. Nors atskiri rodikliai gali būti surandami atskirų institucijų interneto svetainėse ar atskirose ataskaitose ar pranešimuose, tačiau visi rodikliai nėra apibendrinami ar prieinami vienoje vietoje. Tai neleidžia susidaryti holistinio požiūrio nei apie renkamus rodiklius, nei apie turizmo kuriamą vertę.

Kaip atkreipė dėmesį Valstybės kontrolė vienoje iš savo ataskaitų, šiuo metu pajamos iš turizmo ir atvykusių turistų kelionių skaičius pagal naudojamus informacijos šaltinius yra galimai netikslūs. Rodiklių, susijusių su turizmo veikla, pateikimas vienoje platformoje leistų anksčiau pastebėti tokius neatitikimus bei išvengti jų ateityje, kas sudarytų sąlygas sėkmingiau panaudoti renkamų rodiklių informaciją turizmo politikos formavimui ir turizmo procesų valdymui.

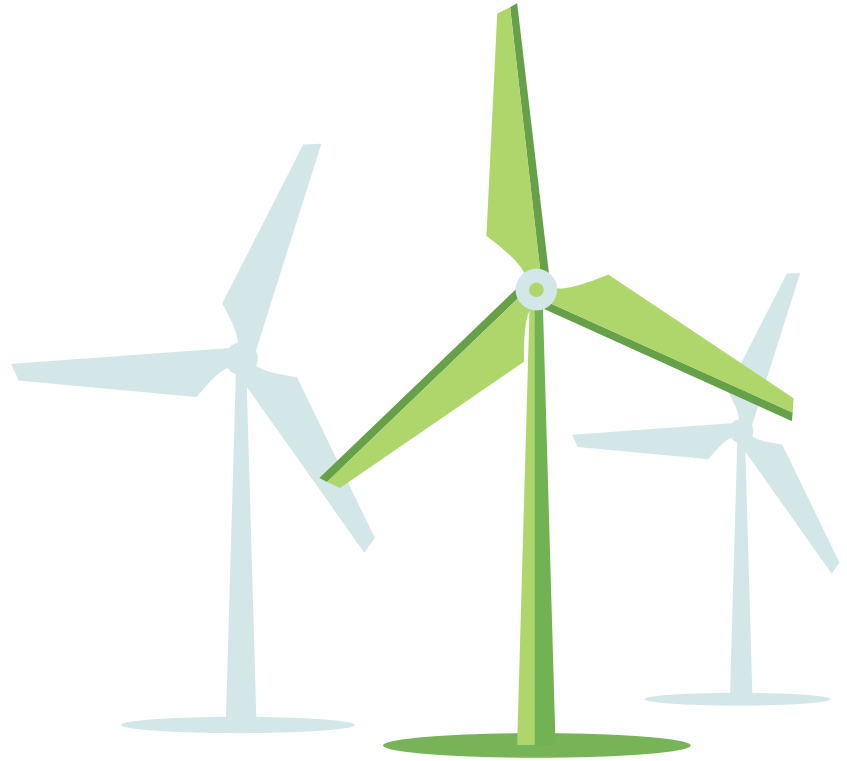
Atkreiptinas dėmesys į tai, kad dabar renkami rodikliai tik dalinai atspindi turizmo sektoriaus kuriamą ekonominę vertę. Turizmo sektoriaus kuriamos vertės gerinant socialinę gyventojų, ypač regionuose, gerovę bei prisidedant apsaugant ir tausojant gamtos paveldą neatspindi jokie dabar renkami rodikliai.

Susitikimų su turizmo atstovais metu taip pat paaiškėjo, kad neretai net ir dabar renkami turizmo rodikliai nėra naudojami priimant strateginius sprendimus, susijusius su turizmo plėtra. Daugelis Lietuvos savivaldybių yra numatę turizmą, kaip prioritetinę veiklą ir, priimant sprendimus susijusius su turizmo plėtra atsižvelgia į Turizmo informacijos centrų renkamą informaciją apie turizmo srautus. Tačiau savivaldos institucijos turi ieškoti kitų šaltinių, pavyzdžiui, atlikti tyrimus/studijas, kad galėtų nustatyti turizmo kuriamą vertę.

Kadangi turizmo sektorius nėra išskirtas kaip prioritetinga ūkio šaka, nėra atkreipiamas dėmesys į dabar renkamus rodiklius. Iš kitos pusės vertinant, turizmo kuriama vertė yra nepilnai įvertinta, kas gali lemti, kad turizmas nėra vienas iš prioritetingų sektorių. Be to, atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad nacionalinio lygmens dokumentai nesiremia renkama turizmo statistika priimant su turizmo plėtra susijusių sprendimų.

Darniojo turizmo rodikliai Lietuvoje prisidėtų prie turizmo sektoriaus konkurencingumo didinimo, kaip numato Lietuvos turizmo plėtros 2014 – 2020 metų programa, bei optimizuoti gaunamą naudą iš turizmo sektoriaus. Turizmo rodikliai leistų tikslingiau įvertinti turizmo daromą įtaką turistinėms vietovėms ir galimų rizikų sumažinimo, bei sėkmingesnio turizmo planavimo ir turizmo nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis.

Skirtingos šalys renkasi skirtingus rodiklius, kurie geriausiai atitinka jų poreikius vertinant turizmo sektoriaus daromą įtaką šalies ekonominei ir socialinei plėtrai. Tarp Europos ekonominio bendradarbiavimo organizacijos (EBPO) šalių narių, darniojo turizmo rodiklių sistemas yra įsidiegusios Norvegija, Čekija, Vokietija, Naujoji Zelandija, Slovėnija, Austrija, Ispanija, Estija bei Latvija. Lietuvai, siekiant narystės EBPO, turizmo rodiklių įgyvendinimas leistų neatsilikti nuo kitų EBPO šalių bei sudaryti sąlygas turizmo sektoriaus konkurencingumo didinimui.

Informacijos šaltiniai

- Haxton, P. (2015). A Review of Effective Policies for Tourism Growth. Paryžius: EBPO <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/5js4vmp5n5r8-en.pdf?expires=1493044427&id=id&accname=guest&checksum=51CF5EB6174BCF2050EBB0EC86F08558>
- LR Statistikos departamentas, <http://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles52>
- European Commission. (2017). European Tourism Indicators System for sustainable destination management. <http://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/offer/sustainable/indicators/>
- Hák, T., Moldan, B., & Dahl, A. L. (2007). Sustainability Indicators: A Scientific Assessment. Washington D.C.: Island Press.
- Lietuvos banko svetainė, <https://www.lb.lt/>
- Lietuvos Bankas. Statistikos pranešimas 2016-12-21 2016 metų Trečiojo ketvirčio ir trijų pirmųjų ketvirčių Lietuvos Respublikos mokėjimų balanso apžvalga

- Lietuvos Respublikos Ūkio ministro valdymo sričių 2017 – 2019 metų strateginis planas, 299001811, patvirtinta Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2016 m. lapkričio 29 d. įsakymu Nr. 4-732
- LR Statistikos departamentas, <http://osp.stat.gov.lt/rodikliai48>
- LR Statistikos departamentas, <http://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles52>
- Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 metų veiklos prioritetų, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. spalio 12 d. nutarimas Nr. 1003
- Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos vyriausybės programos, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XIII-82
- Nutarimas dėl Lietuvos turizmo plėtros 2014-2020 metų programos patvirtinimo
- Pasaulinė turizmo organizacija (1996). What Tourism Managers Need to Know: A Practical Guide to the Development and Use of Indicators of Sustainable Tourism. Madridas: Pasaulinė turizmo organizacija.

- Susitikimas su LR Valstybės kontrolės atstovais
- Susitikimas su Valstybinio turizmo departamento prie Ūkio ministerijos atstovais
- Susitikimas su Kauno regioninės plėtros agentūros atstovais
- Susitikimas su Kauno regiono turizmo viešojo sektoriaus atstovais
- UN Division for Sustainable Development. (2001). Indicators of Sustainable Development: Framework and Methodologies (pp. 1–294). New York: UN. http://www.un.org/esa/sustdev/csd/csd9_indi_bp3.pdf
- Valstybės kontrolė, Valstybinio audito ataskaita, „Ūkio plėtros ir konkurencingumo didinimo programos priemonių vykdymas“, 2016m. rugsėjo 28 d. Nr. VA-P-20-9-14
- Waas, T., Hugé, J., Block, T., Wright, T., Benitez-Capistros, F., & Verbruggen, A. (2014). Sustainability Assessment and Indicators: Tools in a Decision-Making Strategy for Sustainable Development. Sustainability, 6(9), 5512–5534.

Giedrė Šadeikaitė | giedre.sadeikaite@kurkl.lt
Viktorija Folk | viktorija.folk@kurkl.lt

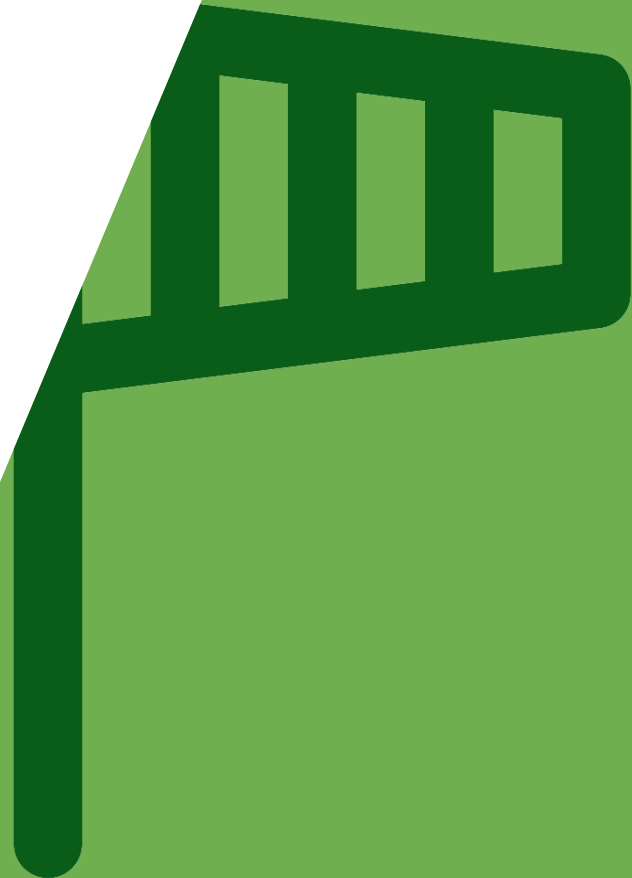
Priedas 2: Tarptautinių organizacijų rekomenduojamų rodiklių analizė

Darniojo turizmo rodikliai

Tarptautinių organizacijų rekomenduojamų rodiklių analizė

Turizmo rodiklių
svarba tarptautinių
organizacijų veikloje

Turizmo rodikliai

Tarptautinių organizacijų kontekste

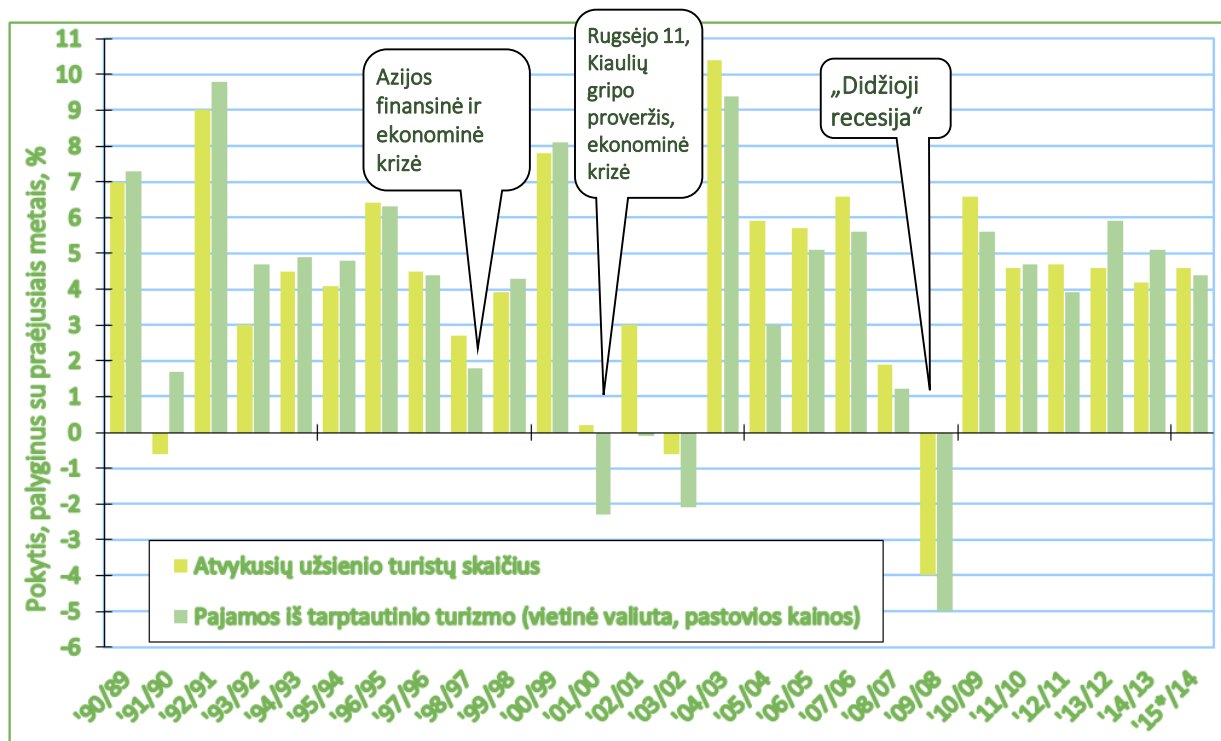
Tarptautinės organizacijos, dirbančios turizmo srityje, teikia rekomendacijas šalims-narėms bei šalių vyriausybėms dėl turizmo rodiklių naudojimo turizmo veikloms ir turizmo daromos įtakos stebėsenai. Turizmo rodikliai tarptautiniu lygmeniu suteikia bendrą, visoms šalims suprantamą pagrindą dirbti kartu, dalintis patirtimi ir ieškoti sprendimų bendroms problemoms.

Pasaulinės tendencijos rodo, kad turizmo svarba šalių ekonomikai nuolat auga. Net ir ekonominės bei politinės krizės, kurios pastaruoju metu kyla skirtinguose pasaulio regionuose ir valstybėse, gana neženkliai atsiliepia turizmo plėtrai ilgalaikėje perspektyvoje. Kaip rodo PTO duomenys (žr. grafikas žemiau), turizmo sektorius, palyginti su kitomis ekonominėmis šakomis, greičiausiai atsigauna po krizių, sprendžiant tiek pagal atvykusių turistų srautus, tiek uždirbamas iš turizmo pajamas.

Turizmo plėtra

ekonominių ir politinių krizių metu

Kadangi turizmo reglamentavimas yra kiekvienos šalies kompetencija, tarptautinių organizacijų, dirbančių su turizmo klausimais, pagrindinis įgaliojimas yra teikti rekomendacijas, formuoti turizmo plėtros prioritetus, padėti šalims geriau prisitaikyti prie geopolitinės situacijos bei nuolat kintančių turizmo tendencijų. Nors šie tarptautinių organizacijų teikiami pasiūlymai yra dažniausiai tik rekomendacinio pobūdžio ir nenumato teisinių įsipareigojimų iš šalių pusės, tačiau valstybės, siekiančios neatsilikti nuo pasaulinių tendencijų ir plėtoti konkurencingą turizmo sektorių, aktyviai įsitraukia į šių organizacijų vykdomą veiklą bei formuodamos turizmo politiką atsižvelgia į šių organizacijų pasiūlymus, gaire ar deklaracijas. Būtent tarptautinių organizacijų teikiami pasiūlymai atspindi pagrindines problemas, iššūkius ir struktūrines permainas, su kuriomis susiduria turizmo sektorius visame pasaulyje.

Dalyvavimas tarptautinių organizacijų veikloje padeda valstybėms plėtoti ne tik palankesnę turizmo politiką, bet ir prognozuoti ateities tendencijas, kurios prisideda prie sėkmingesnės turizmo verslo plėtros. Skatindamos šalyse turizmo sektoriaus stebėseną, tarptautinės organizacijos aktyviai skatina integruotą valstybių požiūrį į turizmą. Būtent toks integruotas ir viską apimantis požiūris apima ir jungia turizmo sektorių su kitais valstybių prioritetais, pavyzdžiui, ekonomikos ir investicijų augimas, inovacijos, transporto plėtra, darni regionų plėtra, užimtumas ir darbo vietų kūrimas, smulkiojo ir vidutinio verslo plėtra ir verslumai.

Vykdydama turizmo veiklas Lietuva dalyvauja

šių regioninių ir tarptautinių organizacijų vykdomose veiklose:

Jungtinių Tautų Pasaulio turizmo organizacija, įskaitant Europos regiono ir Darnios turizmo plėtros komitetuose

Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos Turizmo komitetas

Europos kelionių komisija

Europos Komisijos Turizmo patariamasis komitetas

Su turizmu susijusias veiklas taip pat įgyvendina ir šios tarptautinės organizacijos,

tačiau jų vykdomos veiklos nėra tiesiogiai susiję su turizmo rodikliais bei Lietuva yra įsitraukusi mažiau jų veiklose:

Pasaulinė kelionių ir turizmo taryba (ang. World Tourism and Travel Council)

Jungtinių tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija (ang. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)

Pasaulio bankas (ang. World Bank Group)

Jungtinių tautų aplinkosaugos programa (ang. United Nations Environmental Programme)

Pasaulinė prekybos organizacija (ang. World Trade Organisation)

Jungtinių tautų vystymo programa (ang. United Nations Development Programme)

Tarptautinių
organizacijų siūlomų
turizmo rodiklių
analizė

Svarbiausios tarptautinės organizacijos

teikiančios rekomendacijas dėl rodiklių ir konkrečių rodiklių sistemų taikymo turizmo sektoriuje, kurių veikloje dalyvauja ir Lietuva, bei kurios bus aptartos šioje analizėje:

Pasaulinės turizmo organizacijos (toliau – PTO) Darnios plėtros rodikliai turistinėms vietovėms (ang. Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations: A Guidebook), 2004

EUROSTAT Metodologija vertinti turizmo darnią plėtrą (ang. Methodological work on measuring the sustainable development of tourism), 2006

Ekonominės bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (toliau – EBPO) Turizmo konkurencingumo matavimo rodikliai (ang. Indicators for Measuring Competitiveness in Tourism), 2013

Europos Komisijos Europos turizmo rodiklių sistema (ang. European Tourism indicators system), 2013 ir 2016

Pasaulio turizmo organizacijos siūlomi „Darnios plėtros rodikliai turistinėms vietovėms“ (2004)

yra skirstomi į keturias pagrindines grupes:

Ekonomikos
rodikliai

Aplinkos apsaugos
rodikliai

Socialiniai ir
kultūros rodikliai

Turistinių vietovių
valdymo rodikliai

Siūlomi ekonominiai rodikliai:

1. Sezonškumo mažinimas (piko mėnesiais atvykstančių turistų ir vidutinio metinio atvykstančiųjų turistų skaičiaus santykis);
2. Su turizmu susijusių darbo vietų kūrimas ir išlaikymas (darbo vietos turizmo sektoriuje, % vietinių, % visu etatu);
3. Valiutos nutekėjimo mažinimas (grynasis pelnas iš vieno turisto, liekantis vietovėje);
4. Turizmo plėtros tempo valdymas (% užimtumas, kasmetinis statybų rodiklis);
5. Kainos ir kokybės santykis (turistų suvokimas).

Siūlomi aplinkos apsaugos rodikliai:

1. Klimato kaita (pažeidžiamumo laipsnis ir atsakas);
2. Turistinių vietovių valdymas (turistų skaičius m² piko dienos ar sezono metu, % degradavusio ploto);
3. Energijos valdymas (vieno turisto vartojimas per dieną, vietinio ir turisto vartojimo santykis);
4. Vandens pasiekiamumas (% metinio vartojimo tiekime, % trūkumas dienomis per metus, vandens kaina);
5. Nuotekos (% nuotekų, apdorotų iki standarto, užteršimo įvykių skaičius);
6. Vizualinė tarša (% autentiškos architektūros pastatų, % prastos būklės viešbučių).

Siūlomi socialiniai ir kultūriniai rodikliai:

1. Vietinių pasitenkinimo išlaidymas (% sutinkančiųjų, kad turizmas yra teigiamas bendruomenei);
2. Kultūrinio turto išlaidymas (% turizmo pajamų, kurios naudojamos išlaikyti išsaugoti kultūrį paveldą);
3. Saugumo užtikrinimas (nusikaltimų skaičius, paveikęs ar susijęs su turistais ir vietiniais);
4. Turistų gerovė (% turistų, kurie jaučiasi saugūs turistinėje vietovėje);
5. Sveikata ir saugumas (% per vandenį plintančios ligos; % užpultų turistų).

Siūlomi turistinių vietovių valdymo rodikliai:

1. Turizmo plėtros kontrolė (% naujų turizmo įmonių, teikiančių socialinės atsakomybės ataskaitas);
2. Transportas (% viešbučių, aptarnaujamų viešuoju transportu, %);
3. „Žaliosios“ kelionės ir produktai (% turinčiųjų sertifikatus, % viešbučių, įdiegusių aplinkos monitoringo sistemas);
4. Turizmo infrastruktūros naudojimo intensyvumo kontrolė (asmenų skaičius 1 ha piko laikotarpiu, asmenų skaičius 1 tualetui);
5. Turistinės vietovės įvaizdžio išlaidymas (% turistų, kurie išvykdami vertina aplankytą vietovę aukštais balais).

Europos Komisijos ir EUROSTAT 2006 m. pasiūlyta metodologija ir pasiūlyti rodikliai

skirti vertinti darnią turizmo yra skirstomi į penkias grupes:

Varomosios jėgos rodikliai

Pavyzdžiui, lovų skaičius viešbučiuose ir panašiose apgyvendinimo įstaigose; kelionių skaičius pagal transporto priemonę; turizmo sukurtas užimtumas (% viso užimtumo); namų ūkių vartojimo išlaidos turizmui; turizmo sukurta BVP dalis.

Apkrovimo rodikliai

Šiuos rodiklius sudaro turistų nakvynių skaičius skirtingose apgyvendinimo įstaigose; CO2 emisijos iš energijos vartojimo turizmo infrastruktūroje; turistų vandens suvartojimas (vienam asmeniui per dieną) atsižvelgiant į gyventojų vandens suvartojimą; turistų komunalinės atliekos.

Būklės rodikliai

Pavyzdžiui, plotai, naudojami specialiai laisvalaikio veiklai, pvz., prieplaukos, golfo aikštynai, slidinėjimo vietos; plotai, kuriuos apima miškai ir kitos miškingos vietovės (%); saugomų žemių ir vandens plotai (% žemės ploto turizmo regionuose).

Poveikio rodikliai

turistai, patiriantys triukšmo taršą viešbučiuose ir panašiose apgyvendinimo įstaigose; maudyklų vandens kokybė).

Atsako rodikliai

(nuotekų valymo įrenginiai (apdoroto vandens tūris); % turizmo verslo įmonių, dalyvaujančių pripažintose aplinkosaugos programose; išlaidos kultūrinio ir istorinio paveldo išlaikymui (atstatymui); ekologinį ženklimą turinčios turizmo infrastruktūros objektai (% visų); žemės naudojimo ar vystymo planavimo procesų, ypač susijusių su turizmo veikla, buvimas.

EBPO 2013 m. pasiūlyti turizmo konkurencingumo matavimo rodikliai atspindi nuo 1948 m. EBPO Turizmo komiteto vykdomą veiklą, siekiant užtikrinti turizmo sektoriaus konkurencingumą. Kaip daugiametė EBPO šalių-narių ir daugelio kitų valstybių patirtis, tik darnaus turizmo plėtra gali užtikrinti konkurencingą turizmo plėtrą ilgalaikėje perspektyvoje.

EBPO siūlomi turizmo konkurencingumo matavimo rodikliai

darniam ir konkurencingam turizmo sektoriui užtikrinti

Daugiau nei 30 šalių iš viso pasaulio (Australija, Austrija, Belgija, Brazilija, Kanada, Čilė, Čekija, Danija, Egiptas, Estija, Suomija, Prancūzija, Vokietija, Graikija, Vengrija, Izraelis, Italija, Meksikas, Nyderlandų Karalystė, Naujoji Zelandija, Norvegija, Lenkija, Portugalija, Rumunija, Slovakija, Slovėnija, Ispanija, Šveicarija, Turkija ir Jungtinė Karalystė) dalinosi savo gerosiomis praktikomis atrenkant turizmo sektoriaus rodiklius, kurie galėtų padėti šalims užtikrinti ir išlaikyti darnią ir konkurencingą turizmo sektoriaus plėtrą.

Atrenkant privalomus ir siūlytinus rodiklius dalyvavo tokios organizacijos kaip Jungtinių tautų plėtros organizacija, Pasaulio ekonomikos forumas, Exceltur (Ispanija), Tarptautinis turizmo ekonomikos tyrimų centras (ang. International Center of Studies on the Tourist Economy (CISSET)), Šiaurės Europos turizmo tyrimų centras (ang. Institute for Tourism Research in Northern Europe (NIT)) ir Chemonics.

EBPO rekomenduojami turizmo konkurencingumo rodikliai leidžia kiekvieną iš rekomenduojamų rodiklių susieti su konkrečia valstybės ar turistinės vietovės įgyvendinama politika ir politiniu kontekstu, iššūkiams, su kuriais gali susidurti vietovės, norėdamos įsidiesti reguliarią turistinės vietovės stebėseną. EBPO taip pat suteikia konkrečias ir išsamias rekomendacijas susijusias su rodiklių interpretacijomis, duomenimis ir duomenų rinkimo metodais.

Šalys, atsižvelgdamos į 11 pagrindinių, 5 papildomus ir 4 į ateitį orientuotus rodiklius gali sėkmingai plėtoti konkurencingą turizmo sektorių.

EBPO rekomenduojami pagrindiniai rodikliai skirstomi į keturias pagrindines grupes:

A. Turizmas našumas ir poveikis

1. Turizmo tiesioginis bendrasis vidaus produktas: pagrindinis tarptautinis rodiklis vertinant turizmo indėlį į BVP
2. Atvykstamojo turizmo pajamos, tenkančiam vienam lankytojui pagal rinką: turistų ekonominio indelio matas
3. Nakvynių skaičius visose apgyvendinimo įstaigose: turistų srautų apgyvenimo įstaigose matas
4. Turizmo paslaugų eksportas: rodiklis, rodantis turizmo indėlį į šalies eksportą

B. Turizmo vietovės gebėjimas teikti kokybiškas ir konkurencingas paslaugas

5. Darbo našumas turizmo paslaugų sektoriuje: matas, įrodantis turizmo ekonomikos darbo našumą
6. Perkamosios galios paritetą (toliau – PGP) ir turizmo kainos: rodiklis, parodantis turizmo kainų konkurencingumą naudojant PGP,
7. Šalies vizų režimo reikalavimai: rodiklis, rodantis vizų reikalavimus, įskaitant ir jų išdavimo metodus

C. Šalies turistinis patrauklumas

turistinis šalies patrauklumo matas

8. Gamtos išteklių ir biologinė įvairovė: matas, atskleidžiantis šalies gamtos išteklių gausą

9. Kultūros ir kūrybos ištekliai: šalies kultūros ir kūrybos vietų, kultūrinių veiklų ir renginių gausos matas

10. Lankytojų pasitenkinimas: turistinės vietovės paklausos patrauklumo vertės matas, remiantis dabartiniu ir būsimu konkurencingumas

D. Politiniai sprendimai ir ekonominės galimybės

11. Nacionalinis turizmo veiksmų planas: rodiklis, parodantis politinės sistemos veiksmingumą, siekiant užtikrinti turizmo konkurencingumą

	Papildomi rodikliai	Į ateitį orientuoti rodikliai
A. Turizmas našumas ir poveikis	Rinkų diversifikavimas ir augimo rinkose: rodiklis, leidžiantis išlaikyti turizmo sektoriaus ilgalaikę, ekonomiškai naudingą plėtrą bei nepriklausomybę nuo riboto skaičiaus rinkų	–
B. Turizmo vietovės gebėjimas teikti kokybiškas ir konkurencingas paslaugas	Turizmo sektoriaus darbuotojų skaičius pagal amžių, išsilavinimo lygį ir darbo sutarties tipą: matas, rodantis turizmo sektoriaus gebėjimą pritraukti, lavinti ir išlaikyti talentus, galinčius užtikrinti sektoriaus konkurencingumą	Vyriausybės biudžeto asignavimai turizmo sektoriui: nacionalinių valstybės išlaidų turizmo sektoriui matas, tenkančios vienam gyventojui
	Vartotojų kainų indeksas turizmui: papildomas rodiklis kitiems rodikliams, pvz. PGP	Turizmo įmonių veiklos ir bankroto tikimybė: rodiklis, parodantis turizmo įmonių veiklą
	Susisiekimas oro transportu ir jo suderinamumas su kitomis transporto priemonėmis: konkurencingumo matas, rodantis pagrindines susisiekimo kryptis, skrydžių trukmę ir turistų skaičių iš pagrindinių rinkų	–

	Papildomi rodikliai	Į ateitį orientuoti rodikliai
C. Šalies turistinis patrauklumas	EBPO Geresnio gyvenimo indeksas (ang. OECD Better Life Index): rodiklis, parodantis indekso naudojimą turizmo srityje	–
D. Politiniai sprendimai ir ekonominės galimybės	–	Elektroninių paslaugų ir kiti inovatyvūs sprendimai turizmo sektoriuje: rodiklis, parodantis turizmo sektoriaus inovacijas ir socialinių medijų naudojimą turizmo sektoriuje
	–	Turizmo tiekimo grandinių struktūra: matas, rodantis turizmo sektoriaus ir atskirų grupių, įskaitant klasterių, esamą ir galimą konkurencingumą

Europos Komisijos Europos turizmo rodiklių sistema – ETIS

Pagrindinis ETIS tikslas – suteikti visoms turizmo suinteresuotoms šalims naudingą ir patogų naudoti įrankių rinkinį, kuris padėtų ir užtikrintų reguliarią turizmo stebėseną ir darnią turizmo plėtrą, bei leistų sėkmingai dalintis sėkmės istorijomis ir pasiekimais tarp Europos turistinių vietovių ateityje. Kitais žodžiais tariant, ETIS siekia užtikrinti darnų ir konkurencingą turizmo sektoriaus augimą Europoje.

ETIS yra Europos mastu įgyvendinama turizmo monitoringo sistema, kurios pagrindinis tikslas yra padėti turizmo profesionalams ir politikos formuotojams populiarinti ir skatinti darnią turizmo vietovių plėtrą per nuolatinę turizmo stebėseną. ETIS buvo viena iš septynių iniciatyvų, numatytų 2010-ųjų Europos turizmo strategijoje, siekiant įtvirtinti tvarią, atsakingą ir aukštos kokybės turizmą Europoje.

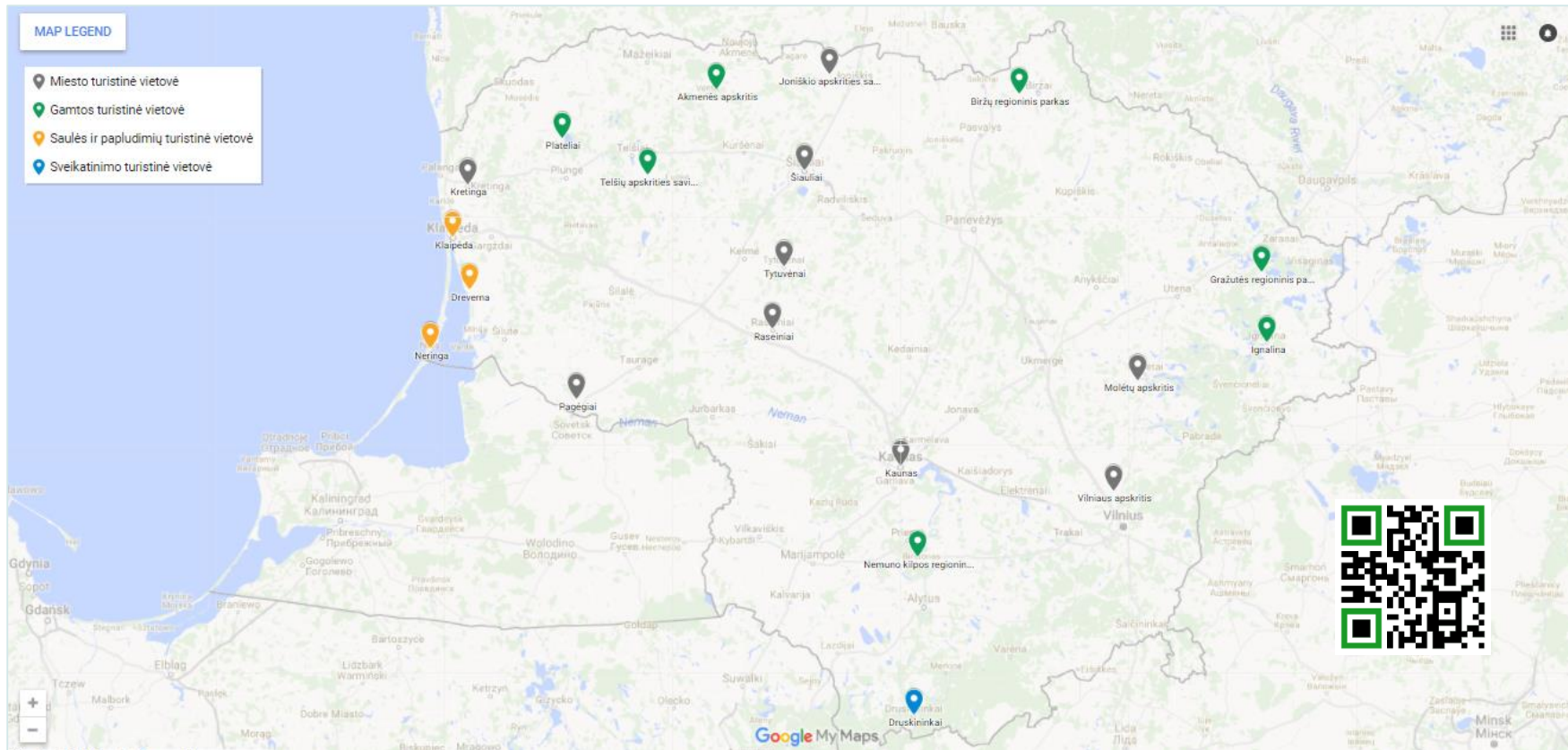
ETIS skatina turizmo veiklos ir daromo poveikio stebėseną ekonomikos, aplinkosaugos, socialinių ir kultūrinių, ir turizmo valdysenos srityse. Ši iniciatyva yra siekiama atsakyti į du iššūkius, susijusius su darnaus turizmo plėtra Lietuvoje. Pirmiausia, ETIS sistema leidžia surinkti išsamesnių duomenų apie turizmo veiklą ir užtikrinti Europos pirmavimą turizmo srityje. Be to, ETIS suteikia reikalingą informaciją reikalingą įgyvendinti „Darniojo ir konkurencingo Europos turizmo darbotvarę“ (ang. The Agenda for a Sustainable and Competitive European Tourism“), paskelbtą dar 2007 m.

Pirmajame ETIS etape, kuris trūko 2013 – 2016 m., buvo remiamasi 27 pagrindinių rodiklių, naudojamų daugelyje pasaulinių sistemų skirtų turizmo stebėsenai užtikrinti, bei 40 pasirenkamų rodiklių, kurie buvo naudojami labiau pažangiose darnios plėtros sistemose. Šie rodikliai yra suskirstyti į keturias kategorijas, kurios atspindi tvarumo principus:

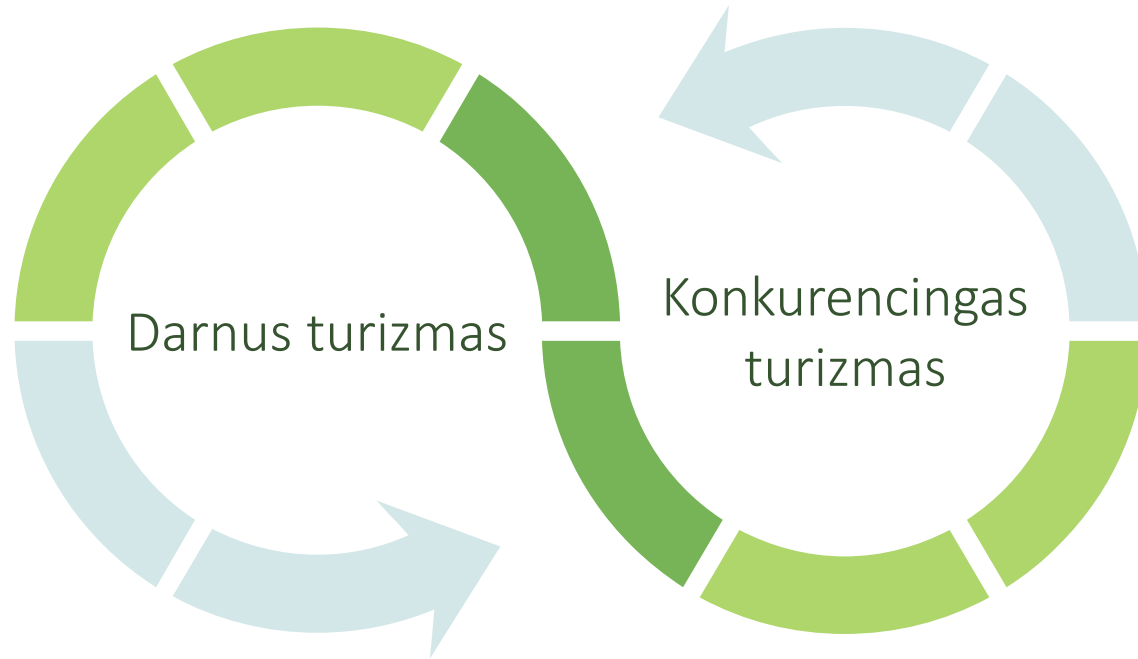
- turistinės vietovės valdysena;
- socialinis ir kultūrinis poveikis;
- ekonominė vertė;
- poveikis aplinkai.

Antrajame ETIS etape, kuris prasidėjo 2016 m. vasario mėnesį, ETIS remiasi 43 pagrindiniais rodikliais, kurie yra suskirstyti į tas pačias keturias kategorijas. Be to, antrasis ETIS etapas apima 33 papildomus rodiklius, kurie apima tokias sritis, kaip (1) jūrų ir pakrančių turizmas (2), visiems prieinamas turizmas ir (3) tarptautiniai kultūriniai maršrutai. Pagrindiniai ir papildomi rodikliai leidžia suteikti sistemingą, subalansuotą ir realistinį požiūrį į turizmo poveikio matavimą ir pradėti reguliarią turizmo veiklos ir poveikio stebėseną ne tuomet, kai nėra pilnos informacijos ar visų reikalingų duomenų visiems numatytiems rodikliams.

Nors net 20 turistinių Lietuvos vietovių, pavaizduotų interaktyviame žemėlapyje, dalyvavo ETIS pirmajame įgyvendinimo etape, tačiau nei viena iš šių vietovių nedalyvauja antro ETIS etapo įgyvendinime. Tai neleidžia įsisavinti šios sistemos patirties bei mokintis iš kitų Europos turistinių vietovių.

Atlikta analizė leidžia daryti prielaidą, kad nors Lietuva yra aktyviai įsitraukusi į tyrime pateiktų tarptautinių organizacijų veiklą, tačiau pilnai neišnaudoja jų teikiamų rekomendacijų bei kitų šalių-narių ir partnerių gerųjų pavyzdžių ir praktikų, skatindama savo turizmo sektoriaus konkurencingumą ir jo darnią plėtrą. Aktyvesnis ir nuoseklesnis Lietuvos įsitraukimas į tarptautinių organizacijų veiklą leistų sėkmingiau išnaudoti tarptautinių organizacijų patirtį bei gerąsias praktikas skatinant konkurencingo ir darnaus turizmo sektoriaus plėtrą Lietuvoje ilgalaikėje perspektyvoje.

Informacijos šaltiniai

- PTO (2004). Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations: A Guidebook. Madridas: PTO
- EUROSTAT (2006). Methodological work on measuring the sustainable development of tourism. Briuselis: EUROSTAT
- EBPO (2013). Indicators for Measuring Competitiveness in Tourism). Paryžius: EBPO
- Europos Komisijos (2013; 2016). European Tourism indicators system: A Toolkit;
- European Network for Accessible Tourism (ENAT). (2013). Call for Destinations to Test European Tourism Indicators System (ETIS) for Sustainable Management [Official].
<http://www.accessibletourism.org/?i=enat.en.news.1450>
- Twining-Ward, L. (2013, February). How to Use the ETIS Toolkit. Pristatytas per „The Launch of the European Tourism Indicator System“, Briuselis.
- Miller, G. (2013). An Overview of the European Tourism Indicator System. Pristatytas per „The Launch of the European Tourism Indicator System“, Briuselis.

Giedrė Šadeikaitė | giedre.sadeikaite@kurkl.lt